

Horgászturizmus és ami mögötte van

Kézirat lezárása: 2011. november 14.

TARTALOMJEGYZÉK

1. FOGYASZTÁS ÉS SZABADIDŐ

- 1.1 A szabadidő helyes értelmezése.....1
- 1.2 A szabadidő fogalmának, definíciójának más jellegű megfogalmazásai.....1-2
- 1.3 A szabadidő kritériuma.....2-3

2. TRENDEK A SZABADIDŐ FELHASZNÁLÁSÁBAN AZ IDŐMÉRLEG KUTATÁSOK ALAPJÁN

- 2.1 Az időfelhasználás átalakulása 1986 és 2000 között.....4-7
- 2.2 A Dél-Dunántúlon élők szabadidő-felhasználása.....7-20
- 2.3 Alacsony gyakoriságú szabadidős tevékenységek.....20

3. A HORGÁSZAT TÖRTÉNETE, A HORGÁSZAT MINT SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉG, HORGÁSZMÓDSZEREK RÖVID BEMUTATÁSA

- 3.1 A horgászat fejlődése, történeti áttekintése.....21-24
- 3.2 A horgászat, mint szabadidős tevékenység.....24-26
- 3.3 Horgásztípusok, horgászmódszerek bemutatása.....26-29

4. TURIZMUSMARKETING, HORGÁSZTURIZMUS

- 4.1 Fogyasztói magatartás a turizmus piacán.....30-34
- 4.2 A horgászturizmus meghatározása.....34
- 4.3 Vizek, ahova járunk.....35-36

5. CÉGKONCEPCIÓ HORGÁSZTURIZMUSRA

- 5.1 A vállalkozás fő profilja és mellékprofiljai.....36-38
- 5.2 Célközönség meghatározása.....38
- 5.3 A reklámozás.....38-39

IRODALOMJEGYZÉK.....40

1. FOGYASZTÁS ÉS SZABADIDŐ

1.1 A szabadidő helyes értelmezése

Szűken, vagy tágan értelmezett szabadidőről gondolkodhatunk. A szűken értelmezett szabadidőn a tényleges szabadidőt értjük. A tágan értelmezett szabadidőbe viszont mindazon idő beletartozik, amelyet az iskolán, az egyetemen, a műhelyen, vagy az irodán kívül töltünk.

A szabadidő tehát a foglalkozásszerűen végzett munkához szükséges időn felüli időmennyiség. Ez a munka utáni (napi szabadidő), a hétvégi (szombati, vasárnapi) és az éves egybefüggő (szabadság) szabadidőre bontható.

A szabadidő növekedése többféle módon mehet végbe: lecsökkenhet a napi munkaidő, változhat a heti munkanapok száma, megrövidülhet az éves összes munkaidő és csökkenhet a munkában töltött évek száma is. A szabadidő növelésének útjai ugyan egyformán járhatóak, de következményei eltérőek. a szabadidő növekedés egyes módozatai is más-más fogyasztási szokást váltanak ki. A szabadidőcikk-kereskedelem szempontjából az a szabadidő mennyiség a lényeges, amely minden kötelezettség nélkül használhatnak fel az emberek. A legtöbb szabadidővel az iskolás gyerekek és az egyetemi hallgatók, majd a munkások, és az alkalmazottak és a hivatalnokok rendelkeznek. Az önálló foglalkozásúak és gazdálkodók, továbbá a háziasszonyok szabadideje viszont meglehetősen kevés.

A munkavállalók szabadideje természetesen a munkában töltött időtől függ, de erre később majd részletesen kitérek.

1.2 A szabadidő fogalmának, definíciójának más jellegű megfogalmazásai

Az óriási nemzetközi és hazai szakirodalomból máig meghatározó Joffre Dumazedier felfogása: "a szabadidő olyan elfoglaltságok együttesét jelenti, amelyeket az egyén szabadon kedvére űzhet akár azért, hogy pihenjen, akár azért, hogy szórakozzon, akár, hogy fejlessze tájékozottságát, vagy érdek nélküli képzettségét, önkéntes társadalmi részvételét vagy szabad alkotói kapacitását, miután megszabadult a szakmai, családi, társadalmi kötelezettségeitől."

Dumazedier a szabadidő három funkcióját az alábbiakban összegzi:

- lazítás (pihenés, rekreáció)
- szórakozás
- fejlődés (művelődés, tanulás)

Az amerikai szociológusok szerint a szabadidő fő funkciója, hogy kompenzálja azokat a minden emberben valamilyen formában meglevő törekvéseket, szükségleteket, amelyek a munka során nem tudnak kielégülni.

A svájci H. Zbinden (1984) például úgy említi, hogy egykor a szabad órák arra szolgáltak, hogy az elfáradt testnek és szellemnek pihenést nyújtsunk, hogy kipihenhessük őket, hogy a következő napi munkára újra felfrissüljünk, viszont manapság a szabadidőnek sokkal távolabbra mutató szerepe, sokkal szélesebb körű, mélyrehatóbb, mindenekelőtt lelki-szellemi feladata van. Ez alatt az idő alatt a dolgozó embernek nemcsak pihenést, feszültségmentesítést kell találnia, hanem új feszültséget, más elfoglaltságot kell keresnie, ami kiegyenlíti egyoldalú, gyakran egyhangúan racionalizált szakmai tevékenységét, hogy kiélhesse azon erőit és impulzusait, amelyek napi munkájában kihasználatlanul maradtak.

Ezek a szociológiai megfontolások egybevágóan bizonyos pszichológiai iskolák tanításával, nevezetesen a S. Freudtól származó dinamikus személyiség-lélektani iskoláéval. A pszichológusok gyakorlati tapasztalatai is az elfojtott szükségletek kompenzációjának nagy fontosságát húzzák alá.

1.3 A szabadidő kritériuma

Rudas János (1976) összegzése szerint Dumazedier-nél a szabadidő: az önkéntesség, a kötelezettségentúltság, bármiféle kötelezettségről legyen is szó.

Szalai Sándornál (1964): szabadidő az az idő értendő, amelyet szabadsággal használ fel az ember bármiféle tevékenységekre, akár olyanokra is, amelyek különben munkának minősülnek, szerencsés feltételek mellett azonban az emberi alkotótevékenység és az életöröm alkotótevékenység és az életöröm egységét is megtestesíthetik.

Szociológiailag a szabadidőbe sorolt valamely tevékenység mögött olyan pszichikus tényezők, motívumok állhatnak az egyének egy részénél, amelyek miatt adott esetben nem beszélhetünk szabadidő-tevékenységről és fordítva. Szalai Sándor teszi kézenfoghatóvá ezt a belső ellentmondást szemléletes példával, amikor arra hivatkozik, hogy még az olvasás sem feltétlenül kultúrálisan felhasznált szabadidő, hanem sok esetben olyan társadalmilag kötött tevékenység, mint pl. a borotválkozás. Az a minimális olvasási tevékenység, amely valamely embercsoport életének konkrét társadalmi feltételeitől függően olyan nélkülözhetetlen a mindennapos feladatokban való tájékozódáshoz, mint akár az elemi iskolás alapismeretek birtoklása, szociológiai szempontból semmiképpen sem azonosítható és nem vonható közös megítélés alá a szórakozási, önképzési, vagy magasabb kulturális igények kielégítésére szolgáló olvasással.

2. TRENDEK A SZABADIDŐ FELHASZNÁLÁSÁBAN AZ IDŐMÉRLEG KUTATÁSOK ALAPJÁN

Mielőtt „in medias res” nekiugranék a téma boncolgatásának, Szalai Sándornak egy gondolatával kezdenék, aminek segítségével úgy gondolom egy keretbe foglalom, kicsit világosabbá teszem a vizsgálódás tárgyát.

„A szabadidő szociológiája az emberi tevékenységnek – az egyéni és társadalmi tevékenységnek - rendkívül tág szektorára terjed ki, és egyben a legszorosabb kapcsolatban áll a társadalmi életmód és művelődés szociológiájával. Ugyanakkor a szabadidő-tevékenység nem vizsgálható a munkaidei tevékenységtől és általában az emberi munkától elvonatkoztatva.”

/Forrás: Életmód - Időmérleg, (Szabad)idő-felhasználás a Dél-Dunántúlon 1999-2000, KSH Baranya Megyei Igazgatósága, 2004, 7.oldal/

Az időfelhasználás vizsgálatának társadalomfelhasználási eszköze az időmérleg. Az 1920-as évek elején végezték az első ismertté vált ilyen jellegű vizsgálatot gazdasági döntések előkészítéséhez. Modern módszertanát az 1965. évi nemzetközi összehasonlító időmérleg kutató-munkálat alapozta meg, amelyet Szalai Sándor professzor irányított és 12 ország városi és városkörnyéki népességének időfelhasználását vetette össze. Ebben a vizsgálatban Magyarországot Győr képviselte. Az adatgyűjtés során a kérdezőbiztos időmérlegnaplót használ, amelybe egy előre kijelölt nap (24 órás keretében) egymást követő tevékenységeit jegyzi fel, hogy az mettől meddig tartott, hol zajlott, kivel együtt/kinek a társaságában végezte a megkérdezett személy. Az adatfelvétel mintája egyidejűleg reprezentál egy adott népeiséget (többnyire nem, életkor, lakóhely szerint) és egy időszakot (például éves adatgyűjtés esetén az adatfelvétel évét, hónapok, évszakok, naptípusok szerint).

Az időfelhasználás szerkezetében megfigyelhető változásokat és a társadalom egyes csoportjai közötti különbségeket a tevékenységek osztályozási rendszere alapján lehet vizsgálni.

/Forrás: <http://www.sulinet.hu/matek/adatok/idomerleg/2.htm/>

2.1 Az időfelhasználás átalakulása 1986 és 2000 között

1989-ben létrejött a harmadik Magyar Köztársaság, vele párhuzamosan a demokratikus jogállam, a pluralista demokrácia politikai intézményrendszere, az 1990. évi választásokkal pedig a politikai rendszer egypárti jellege eltűnt. Mindezek a politikai változások igen hamar

végbementek. Az átalakulás által nyitott lehetőségek mellett a korlátok felszakadása után felszínre került számos addig nem ismert vagy kihordatlan feszültségforrás: a munkanélküliségtől a hajléktalanságon át a társadalom kénytelen volt a létbizonytalanság különböző árnyalataival szembesülni.

Az 1986-1987-es időszakot feldolgozó időmérleghez képest az azt követő másfél évtizedben jelentősen átalakult a magyar társadalom időfelhasználása. Makroszinten csökkent a kereső-termelő tevékenységre fordított idő. A csökkenés az egyes munkatípusoknál eltérő volumenű volt. A legjelentősebb visszaesés a nem fizetett munkáknál volt megfigyelhető, mindez a népesség értékrendszerének átalakulását is jelenti. A csökkenés mögött a munkaerőpiac radikális átrendeződése nevezhető meg fő okként, tehát az, hogy aktívakként kevesebben voltak jelen a munkaerőpiacon.

Az időfelhasználás főbb jellemzői a 15-84 évesek körében

Az 1999-2000-es állapotot figyelembe véve a valamennyi munkára (kereső-termelő tevékenységre) fordított idő a Közép- és a Nyugat-Dunántúlon (230-231 perc), valamint kissé meglepő módon a Dél-Alföldön (225 perc) volt a legmagasabb, míg Észak- és Közép-Magyarországon a legalacsonyabb (190-194 perc). A Baranya, Somogy, Tolna megyében felvett adatok szerint a régiókban élők nem sokban térnek el az ország átlagától (mindössze - 7 perc), de jelentősen leszakadnak a nyugat-magyarországi régióktól (ez esetben a Dunától nyugatra és a Balaton vonalától északra fekvő területektől).

A kereső-termelő tevékenységen belül különbséget tehetünk fizetett és nem fizetett munka között, amelyek még tovább bonthatók, és önálló kategóriaként tüntethetjük fel az önkéntes munkát. A fizetett munkán belül beszélhetünk főfoglalkozású és jövedelemkiegészítéssel kapcsolatos munkáról, a nem fizetett munkán belül pedig a mások számára végzett nem fizetett, vagyis kölcsönösségen alapuló, vagy viszonzás nélkül végzett segítő munkáról és mezőgazdasági munkáról. Míg az előbbinél a főfoglalkozású munka hangsúlyozott, az utóbbin belül a mezőgazdasági munka játssza a főszerepet.

A fizetett munkára fordított idő 2 és fél óra körüli időben jelentkezett napi átlagban. A dél-dunántúli régió a legalacsonyabb időráfordítást produkálta, mivel közel fél órával elmaradt az ország egészétől. Hasonlóan alakult Észak-Magyarországon és az Észak-Alföldön, vagyis a gazdaságilag, munkaerőpiacilag leginkább elmaradott területeken. A gazdaságilag fejlettebb térségekben lényegesen magasabb időarányokkal találkozhatunk.

Szabadon rendelkezésre álló idő országosan és régiók szerint

A 15-84 év közötti magyar népesség szinte egésze (97,6 %-a) érintett valamilyen időtartammal, ha szabadon végzett tevékenységről van szó, és e tekintetben a régiók között nincs kimutatható különbség. Mindenkinek van szabad ideje, a kérdés az, hogy mennyi és azt hogy használja fel.

Egy átlagos napon a 15-84 éves lakosság közel 5 óra szabadon felhasználható idővel rendelkezett (285 perc), amely napjainknak nagyjából az egyötöde. Ez az érték Budapesten és Közép-Magyarországon volt a legmagasabb (320, illetve 306 perc), míg az ország többi területén szinte teljesen azonos időmennyiségekkel találkozunk. A dél-dunántúli régióban a szabadon végzett tevékenység időtartama valamelyest alatta maradt az ország átlagának (278 perc), amely azonos a közép-dunántúli és az észak-alföldi régiókban mérttel (276-277 perc).

A már jelzett közép-magyarországi régió kivételével a dél-alföldi tekinthető jelentősen eltérő szabadidő-felhasználásúnak, az átlagtól közel 20 perccel (267 perc) elmaradó idővolumene miatt, a többi régió között ilyen tekintetben elhanyagolhatóak a különbségek.

A szabadon végzett tevékenységeken belüli legnagyobb hányadot a televíziózás tette ki. Ez teljesen általános jelenségnek vehető, olyannyira, hogy az egyes régiók között csak minimális különbségek figyelhetők meg. A legtöbbet tévéző dél-dunántúliak alig 8, a legkevesebbet néző közép-dunántúliak mindössze 6 perccel tértek el az ország átlagától (164 perc). A gazdaságilag fejlettebb nyugati országrészekben a televízióra fordított idő a szabadidőn belül 53-55% körüli, a fejletlenebb régiókban a Dunától keltre fekvő területeken és a Dél-Dunántúlon 60-62% körüli volt. A tévénézés régiótól és társadalmi csoporttól függetlenül markáns jelenléte arra utal, hogy a szabadon felhasználható idő kettébontható: egy a tévészésre, videózásra fordított többségi és az ennél rövidebb időtartamú, úgynevezett tévémentes, aktívabb szabadidőre.

A szabadon végzett tevékenységeken belül a második legnagyobb csoportot a társas szabadidőtöltés alkotta, erre napi átlagban közel egy órát fordítottunk. (51 perc) - a dél-dunántúliak kivételével, ahol ez 7 perc - minden jelentősebb regionális eltérés nélkül. A társas szabadidőtöltésen belül arányaiban a családon belüli interakciók és programok valamivel magasabb (28 perc) értéken fordultak elő, mint a másodlagos erősségű, baráti beszélgetések percértékei.

Az olvasásra fordított idő országos átlaga nem érte el a napi fél órát (25 perc). Közép-Dunántúl kivételével a nyugati régiókban élők ennél többet, a keletiek és a dél-dunántúliak ennél kevesebb időt fordítottak könyv, folyóirat és újságolvasásra. Ha az olvasásra fordított időn belül a könyvolvasás idejét az újság és folyóiratolvasás idejével vetjük össze, egyedül

Budapest esetében volt magasabb a könyvolvasásra fordított idő, Közép-Magyarország egészében kiegyenlített arányokkal találkoztunk, a többi régióban a könyvolvasáshoz képest kétszer, esetenként háromszor magasabb az újság és folyóirat olvasására költött idő.

A séte, sport, testedzés a 15 év feletti népesség 15,1%-át érintette, ők azokon a napokon, amikor valamilyen testedzést végeztek két órát töltöttek (124 perc) egészségük megőrzésének ezzel a módjával, ami az egész népességre, illetve az év valamennyi napjára vetítve már csupán egyharmadnyi órát tett ki. A különféle mozgással kapcsolatos - de nem közlekedés célzatú - tevékenységeken belül a sétakirándulás közel azonos percértékekkel szerepel, régióként kissé változó nagysággal. A magyar társadalom mozgásszegény életmódjával is összefüggő betegségei, ezek kedvezőtlen statisztikai adatai (magas vérnyomás, cukorbetegség stb.) arra hívják fel a figyelmet, hogy a fizikai rekreáció tevékenységeit a mainál jóval szélesebb körben, tudatosabban kéne beépíteni a napi, de legalábbis a heti időciklusok szerkezetébe.

A közvetlenül testedzésre fordított idő régiós metszetben átlagosan 3-6 perc között szóródott, ami mögött egy átlagos napon a népesség alig több, mint 4%-a áll.

A régiók közül egyedül a közép-magyarországinál, és ezen belül a fővárosnál láttunk egy globálisan más jellegű, aktívabb időfelhasználást, amely megnyilvánul egyrészt a magas kultúrának a sokrétű kulturális intézményi háttéren nyugvó nagyobb arányú fogyasztásban (olvasás, színházlátogatás, zenehallgatás) és az egészséges életmódot igénylő testedzésben.

Mindezzel együtt nem szabad szem elől téveszteni, hogy ehhez nagyban hozzájárul az alacsonyabb időtartamú munkavégzés (kereső-termelő tevékenységek egésze), a magasabb jövedelmi színvonal, iskolázottság és intézményi ellátottság. A vidéki magyar társadalom ettől eltérő életformát kényszerült követni.

2.2 A Dél-Dunántúlon élők szabadidő-felhasználása

Az előzőekben egy régiókra kiterjedő átfogó elemzést végeztünk a szabadon végzett tevékenységekkel kapcsolatban, most viszont a vizsgálódás súlypontját a Dél-Dunántúlra helyezzük át. Megnézzük, hogy egyes szempontok, jellemzők miként befolyásolják, befolyásolták az itt élők szabadidő-felhasználását. Az elemzés kiterjed különféle szociodemográfiai változók, ciklikussággal kapcsolatos jellemzők (hétvége-hétköznap, évszakok) vizsgálatára.

Szabadon végzett tevékenységek nemek szerint

A nemi szerepek mentén jelentős különbségek figyelhetők meg. A nők a formális gazdaságban kisebb időmennyiséget használnak fel, ugyanakkor lényegesen magasabb a háztartási munkában kikristályosodó munkaidő, ami továbbra is a hagyományos nemi szerepek meglétét mutatja.

A szabadidős tevékenységekre fordított időnél egyértelműen a férfiak dominanciája érvényesül. A dél-dunántúli régióban élő férfiak átlagosan több mint 5 óra, a nők 1 órával kevesebb szabadon rendelkezésre álló időt birtokoltak. A férfiak esetében ugyanez a trend figyelhető meg a más régiókban élő férfiaknál is, ellenben a nőknél ugyanez már nem mondható el. Megállapítható, hogy az országos átlaghoz képest (265 perc) a gyengébbik nemhez tartozók kevesebb szabadidővel rendelkeztek a dél-dunántúli régióban. Országosan a nők és a férfiak között kisebb, háromnegyed órás különbség figyelhető meg, ami főleg annak köszönhető, hogy a fővárosban élő nőknél és férfiaknál a hagyományos nemi szerepekhez kötött tevékenységek időtartama egalitáriánusabb, kiegyensúlyozottabb, és a nők az ország más pontjain élőkhez képest több szabadidővel rendelkeztek.

A szabadidő-felhasználás összetevőinek nemek szerinti vizsgálata több sajátosságra is rámutat. Az első nagyobb különbség a társas szabadidőtöltésnél figyelhető meg. A férfiaknál az ismerősökkel együtt töltött csevegésre, beszélgetésre fordított idő meghaladja a családban folytatott beszélgetések időtartamát (28 perc), ami viszont nemtől függetlenül alakul (22-23 perc). A nőknél a másokkal folytatott beszélgetés negyedóra körül körvonalazódik, mind országosan, mind pedig a Dél-Dunántúlon.

Hasonlóan nagyobb különbség figyelhető meg a tévénézésnél is. A dél-dunántúli férfiak az országos átlagot mintegy negyedórával meghaladva napi 3 órát (183 perc) töltenek fő tevékenységként tévézéssel, a nőknél ez - az országoshoz mérten azonos - kevesebb időt vesz igénybe (163 perc).

A sportra, sétára, testedzésre fordított idő esetében negyedórával nagyobb a férfiak időráfordítása.

Az olvasásnál, bár lényegesen halványabban, a férfiak nagyobb aktivitása látszik érvényesülni, de a kép annyiban ellentmondásos, hogy a férfiak körében az újság és folyóiratolvasás a jelentősebb, a nők viszont több időt szánnak könyvolvasásra.

Ha jobban megnézzük, egyre inkább körvonalazódni látszik az a tény, hogy bármelyiket is vesszük a szabadidős tevékenységek közül, akár országosan, akár régiós tekintetben, minden esetben a férfiak "szabadsága", a nők nagyobb "kötöttsége" figyelhető meg.

A férfiak magasabb szabadidős tevékenysége mögött mind az arányokban, mind pedig a tevékenységben részt vevők hosszabb időráfordítása egymást kiegészítve szerepet játszott. Legnagyobb különbség a társas szabadidőtöltésnél volt megfigyelhető, a férfiak 8,9 százalékponttal vettek benne intenzívebben részt, mint a nők. A nem egyéni szabadidőtöltésben magukat aktivizáló férfiak a nőknél átlagosan hosszabb ideig is végeztek tevékenységüket. A nőkre nagyobb arányban mindössze a következő tevékenységtípusok voltak jellemzőek: a vallásgyakorlás, az olvasáson belül a könyvolvasás, valamint a hobbitevékenységek.

Az életkor hatása a szabadon végzett tevékenységekre

Az életkor hatásának vizsgálata nem szorul bővebb indoklásra az időfelhasználás tekintetében, különösen akkor, ha figyelembe vesszük a szociális időnek azon sajátosságait, hogy a tevékenységekhez hozzárendelt, hozzáillesztett idő a felcserélhetőség akadályaiába ütközik. Életünk egyes szakaszai lehetővé tesznek bizonyos cselekvéseket, mások teljességgel kizárnak (pl. a nők gyermekvállalásának korhoz kötöttsége), de hasonló ciklikusság érvényesül az oktatási rendszerben is. Ahhoz, hogy egyetemi záróvizsgát tehessünk, le kell érettségiznünk, előtte eleget kell tennünk az alapfokú oktatási követelményeknek. Az életkor tehát számos más összetevővel kiegészülve befolyásolja életmódunkat, lehetőségeinket, és mint látni fogjuk időfelhasználásunkat is. Itt tulajdonképpen arról van szó, hogy az életciklus, vagyis egyes tevékenységeknek az életmódban, életvitelben visszatükröződő főbb vonásai egyénenként, társadalmi csoportonként és rétegekként eltérő korban jelentkeznek. Ilyen eltérő mintázatok figyelhetők meg többek között a házastársi kapcsolatoknál, a házasságkötésben, vagy akár a gyermekvállalásban (itt a gyermekvállalás karrierutak általi befolyásoltságára kell gondolni).

A szabadidő-felhasználást ábrázolva az életkor függvényében egy enyhén horpadó U alakú görbét kapunk, ami közel sem annyira látványos, mint a kereső-termelő tevékenység fordított U alakú görbéje. A 15-19 év közötti korosztálynál a szabadon felhasználható idő 5 és fél óra, ez az idő lassú csökkenést mutat egészen a 30-49-es korosztályig, ahol ez az érték 237-238 perc volt. A csökkenés hátterében leginkább az erre a korosztályra jellemző magas háztartási munka, és a fizetett munka érhető tetten. Majd innen egész a 70 év feletti korosztályig egy enyhén meredkebb, de hasonló arányú növekedés látható, mint amilyen csökkenés volt a másik oldalról közelítve. A 70 felettiiek esetében ez egyébként 343 perc szabadidőben érte el csúcspontját.

A szabadon felhasználható idő túlnyomó részét a *televíziózás* kötötte le. Korosztályi bontásban a tévénézésre fordított idő fokozatosan emelkedett az életkorral. Míg alattiak átlagosan 2 és fél órát, 146 percet töltöttek erre a tevékenységre, ami az összes szabadidős tevékenység mintegy 46%-át tette ki, az 50-59 év közötti korosztálynál ez az érték 3 órára, 176 percre nőtt. A legtöbb időt a 70 év körüliek csoportja fordítja televíziózásra, ez kb. 4 órát, 223 percet jelent.

A *társas szabadidőtöltés* esetében teljesen más trend figyelhető meg. Az előbbi függvénnyel ellentétben itt nem egy folyamatosan csökkenő, majd a végén stagnáló értékeket mutató vonalat kell elképzelni. A 19 év alatti fiataloknál az 1 órát jelentősen meghaladó beszélgetés fordult elő, ezt követően az 50 éves korig csökkenni kezdett az erre a célra fordított idő, ami 50 év felett következetesen háromnegyed óra körüli szintre, 38-43 percre állt be.

A családban beszélgetéssel együtt töltött idő életkortól viszonylag függetlenül alakul, átlagosan 18-24 perc, míg az ismerősök esetében nagyfokú rugalmasságra lehetünk figyelmesek, min. 8, max. 51 perc. Az egyén fiatalabb korában hangsúlyozottabb a közösségben, ismerősökkel együtt töltött idő, legyen ez a munkahelyen, vagy akár az iskolán kívül. Később, mikor a gyermekvállalásra, munkára kell nagyobb figyelmet fordítani, ezek a másodlagos baráti, ismerősi szálak meggyengülnek, és ez a társas szabadidőre fordított idő csökkenésében látszik is.

Az *olvasásra* fordított idő ugyancsak rendelkezik korosztályi sajátosságokkal. A dél-dunántúliak közül a legfiatalabbak olvasnak a legkevesebbet (13 perc), és a legidősebbek, a 60 év felettiak a legtöbbet (26 perc), a köztes korosztályok e két pólus között helyezkednek el. Bár az egyes korcsoportoknál nem túl nagy különbségek figyelhetők meg, mégis az állapítható meg, hogy a fiatalabb korosztályoknál az olvasás, mint befogadás és élmény eltörlül az audióvizuális kultúra virtuális látványához képest. Itt viszont azt is meg kell jegyezni, hogy az olvasás kifejezetten szabadidős tevékenységként lett definiálva, holott a fiatalabb korosztály esetében ez részben összeköthető tevékenység a tanulással is. Ezeket egymástól nem kevés esetben nehéz elkülöníteni.

Már csak élettani sajátosságaiból fakadóan is, és nem kevésbé a magyar társadalom rossz életmódbeli sajátosságainak köszönhetően, a *"séta, sport, testedzés"* csak és kizárólag a fiatal korosztályok életvitelének része. A 20-29 éves dél-dunántúliaknál kevesebb, mint fél óra napi mozgás fordult elő (27 perc), a 15- 19 éveseknél ennél közel negyed órával több idő, kb. 40 perc figyelhető meg. A 30-39 évesek csupán egytizede végzett valamilyen mozgást az év egy átlagos napján, ami a teljes korosztály átlagában nem egészen negyed órát tett ki. A vizsgált

15-19 éves korúak között sem haladta meg létszámuk egyharmadát a bármilyen mozgást végzők aránya.

Ha a mozgáson belül elkülönítjük a sportra és testedzésre fordított időt, még aggasztóbb arányokkal vagyunk kénytelenek szembesülni. Eltekintve a sportolás intézményi háttérétől (igazolt versenyző, tömegsport), a sportág jellegétől függetlenül a felvételben szereplő legfiatalabb korcsoportnak is kevesebb, mint egytizede sportolt, a 30-39 éveseknek pedig csupán 2,3%-a.

Itt hozzátenném, hogy ez egy kb. 10 éve készült felmérés, és szerintem ez alatt az idő alatt némiképp változtak a dolgok. Véleményem szerint mostanra kicsit nőtt a séta-sport tevékenységen belül az idősebb korosztályt képviselők száma, tehát kicsit megemelkedett a százalékos arányuk. Tudom, hogy nem lehet egyéni véleményt globálisan kivetíteni mindenféle felmérések, kutatások hiányában, mert háttér adatok nélkül ez csak amolyan "dobálózunk mindenféle üres szavakkal a levegőbe" jellegű dolognak tűnik, de én úgy gondolom, hogy mostanra valóban nőtt az idősebbek aránya e téren.

Végül nagyobb terjedelmű időfelhasználás fordult még elő a hobbik esetében, amelynél halvány kontúrokkal ugyancsak kirajzolódni látszik egy U alakú görbe. A legfiatalabb korcsoportnál megállapítható, hogy az egyének a legtöbb időt a hobbitevékenységekre fordítják. Ez a Dél-Dunántúlon napi átlagban 23 percet jelentett, 20 év felett azonban a hobbik gyakorlóinak aránya a korábbi 24,1%-ról 16,4%-ra süllyedt. 20 és 60 év között a hobbikra fordított idő egyetlen korosztálynál sem haladta meg a 10 percet. A nyugdíjaskor beköszöntével figyelhető meg nem túl jelentős időbeli emelkedés, ami viszont a valamilyen hobbinak hódoló arányait illeti, ott valóban megfigyelhető 50 év felett egy jelentős növekedés, ami az egyes korcsoportok egyötödénél állapodik meg.

A szabadon rendelkezésre álló idő alakulása évszakok szerint.

Eddigiekben szociodemográfiai jellemzők szerint vizsgáltuk a szabadidős tevékenységek alakulását, a következőkben pedig különféle ciklikusági szempontok fognak szerepet kapni.

Eredeti kiindulópontunkat megőrizve továbbra is amellet a vonal mellett kell kitartanunk, miszerint nem létezik a többi tevékenységtől (munka, tanulás, fiziológiai szükségletek) független, azoktól elvonatkoztatható szabadidő.

Az időfelhasználásban legnagyobb hányadot "felemésztő" fiziológiai szükségletek éves országos és regionális átlagától (689, 699 perc) az egyes évszakok átlagai elhanyagolhatóan tértek el. A legszámottevőbb kilengés az őszi periódusban volt megfigyelhető, de ekkor is csupán 10-11 perccel kevesebb időt fordítottunk regionálisan és országosan is fiziológiai

szükségekre. Éppen ezért nem kérdéses, hogy a fiziológiai szükségletek rugalmatlanok az évszakok változásához.

A kereső-termelő tevékenységekre felhasznált idő alakulásában jelentős eltérések figyelhetők meg. Az éves országos átlagot (207 perc) tekintve 100%-nak, ősszel ennél 7%-kal többet (221 perc), télen 15%-kal kevesebbet (177 perc) dolgozunk. A Dél-Dunántúlon ez az érték valamivel kevesebb, mint az országos átlag (220 perc), de a tendencia itt is megfigyelhető. Azaz ősszel dolgozunk a legtöbbet, télen pedig az átlagnál 12%-kal kevesebbet. Országosan nézve tavasszal a téli mélyponthoz képest egy felvirágzás figyelhető meg, újra emelkedik a munkára fordított idő, nyáron pedig ismét kevesebb időt fordítunk kereső-termelő tevékenységre. Azt mondhatjuk tehát, hogy a munkára költött idő szezonális hullámzást mutat. A tanulásra fordított idő az iskolarendszerű oktatás miatt szezonális sajátosságokkal bír, ennek megfelelően a nyári periódusban fordult elő a legkevesebb idő: a régióban 8 perc, országosan 11 perc.

A tevékenységeket összevetve két fő csoport figyelhető meg, egyrészt a rugalmatlan típus, amelynél a szezonális nem játszik semmilyen szerepet, ilyen volt a háztartási munka és a fiziológiai szükségletek. A másik csoport a rugalmasabb kategória, amelyen belül több vonulat is megfigyelhető. Ide sorolhatjuk a közlekedést, a kereső-termelő tevékenységet (nem fizetett munkák), részben a tanulást és a szabadidőt.

A szabadon rendelkezésre álló idő mind a régióban, mind országosan ősszel a legalacsonyabb (264, illetve 257 perc). Télen és nyáron ennél legalább fél órával több szabadidővel rendelkezünk. Itt azonban megfigyelhető egy kisebb különbség is: míg országosan a nyári (302 perc) és a tőle alig eltérő téli (299 perc) periódus tekinthető a pihenés időszakának, addig a Dél-Dunántúlon a kereső-termelő tevékenységek visszaesésének köszönhetően a hidegebb hónapokban több szabadidő fordult elő (300 perc), mint nyáron (285 perc). Mindez egyrészt a szabadidő képlékeny jellegére utal, másrészt megerősít bennünket abban, hogy a szabadidő szórakozással való azonosítása több, mint tévedés. Ugyan része a szórakozás is, de legalább ennyire fontos mozzanat a kényszerű szabadidő megléte is. Olyan tevékenységről, helyesebben a tevékenységek passzívabb megéléséről van szó, ami szabadon marad, amit nem választunk, ami adott, pusztán azért, mert a munkatevékenység hiánya, vagy rövidebb időtartama ezt lehetővé teszi, kikényszeríti.

A szabadon rendelkezésre álló idő legnagyobb hányada valamennyi periódusban *tévénézésre* fordítódik. Mi sem bizonyíthatja jobban a szabadidő kényszerűségét, minthogy a televízió nézés ősszel, nyáron és tavasszal alig tér el (161-169 perc), télen viszont az átlagos

dél-dunántúli lakos nemtől, kortól, iskolai végzettségtől függetlenül a felszabaduló szabadidejét itt használta fel (194 perc). Ha az adott periódus szabadon rendelkezésre álló idejét 100%-nak tekintjük, akkor ennek az időblokknak télen 64,1%-a, ősszel 64,7%-a, tavasszal 62,6%-a fordítódott tévészésre. Nyáron ez a százaléérték kicsit kevesebb (56,5%) volt. A dél-dunántúli régiót tekintve a tévészésre fordított idő a nyári hónapokon kívül hasonló eloszlást (86,3%, 88,8%, 89,8%) mutatott.

A szabadidős tevékenységek második nagy csoportját évszaktól függetlenül a *társas szabadidőtöltés* különböző formái alkották, amelyek országosan és regionálisan azonos mértékű eltérést mutatnak (45-54 perc, illetve 36-49 perc). A dél-dunántúli régió esetében az évszakok függvényében a következő figyelhető meg: az éves átlaghoz képest az őszi periódus -17%-os eltérést mutat, azaz ősszel ennyivel kevesebb időt fordítottak az itt élők társas tevékenységekre a szabadidejükben. Nyáron viszont 13%-kal több volt ez az érték, mint az átlag (49 perc). A tél nem növelte a társas szabadidőtöltésre fordított időt.

Az *olvasásra* fordított idő nem mutat nagy ingadozást. Egyedül télen van komolyabb eltérés a többi évszakhoz képest. Ebben az időszakban emelkedik kicsit az olvasók száma. A többi három évszakban nem figyelhető meg tehát számottevő eltérés.

Éves országos átlagban a *testedzésre*, mozgásra fordított idő egyharmad óra körül (19 perc) alakult, ennél a dél-dunántúli adat valamivel kisebbnek (16 perc) bizonyult. Bár a különbség elhanyagolható, mégis érdemes megjegyezni, hogy a "vidéki" régiók adatai "egybesimulnak", míg a főváros és a közép-magyarországi régió kilóg e sorból.

A *mozgásra* fordított idő jelentős mértékben változott az évszakkal. Az éves átlagból kiindulva megfigyelhető, hogy télen a legkevesebb a mozgással töltött átlagos idő (9 perc), bár ettől az őszi (12 perc) és a tavaszi (13 perc) sem tér el számottevően. Nagy változás figyelhető meg viszont nyáron, ugyanis ekkor a testedzésre, mozgásra fordított idő több mint a duplájára nőtt a többi évszakhoz képest (31 perc átlagosan). A jelentős növekedés szinte kizárólag a *kirándulásnak* köszönhető, szemben a sétával és még inkább a sportolással, melyek az időjárással és az évszakok váltakozásával nem változtak. Megállapítható, hogy azok számára, akik aktívan sportolnak, nem vesznek tudomást sem az időjárásról, sem arról, hogy éppen milyen évszak van (bár nyilván a végzett tevékenység helyszíne változhat attól függően milyen idő van).

Szabadidős tevékenységeknél meg kell emlékeznünk még a *hobbitevékenységekről*. Ezek sem rendelkeznek szezonális sajátosságokkal. Egy átlagos dél-dunántúli lakos naponta 11 percet tölt valamilyen hobbival. Tavasszal érte el a legmagasabb szintet ezen tevékenységek

aránya (19,1%), télen pedig a legalacsonyabbat (14,7%), de látszik az is, hogy ez nem egy számottevő különbség.

A szabadon rendelkezésre álló idő a hétvégéken és a hétköznapokon

A hétköznapok és a hétvégék tevékenységszerkezete, napirendje, az egyes tevékenységek időráfordítása, illetve előfordulása, napszakonkénti pulzálása és intenzitása elkülönül egymástól. A hétköznap-hétvége megosztottsága átstrukturalja a napi időbeosztást. A társadalom többsége számára a hétvége ma már intézményesítetten pihenőnap. Vannak persze olyanok, akik számára ez nem így van, és a hétvége több-kevesebb része munkával telik.

Hétköznapok során az egy főre jutó *kereső-termelő tevékenység* országosan több mint négy óra (246 perc) volt, a hétvégéken ennek kb. a fele (107 perc). A nap egészét alapul véve egy átlagos hétköznapon időnk 17,1%-át fordítottuk munkára, a régióban ennél valamivel kevesebbet (16,4%-ot, azaz 236 percet). A hétvégéink esetében napjainknak már csak 7,4%-át használtuk fel munkára, a Dél-Dunántúlon viszont egy picivel többet (7,6%-ot, ami 110 percnél felelt meg).

Megállapítható, hogy az összes munkatevékenység közül csak a *fizetett főfoglalkozású munka* bír pulzáló jelleggel, míg a többi arányaiban, mértékében is állandó. Illetve érdemes még kitérni egy gondolat erejéig a *háztartási munkára*, ami szintén nem teljesen "immunis" a hétvége-hétköznap eltérésre, bár jelentős különbség nincs (202-180 perc). Háztartási munkán belül is lehetne taglalni, hogy mely tevékenységek esetében figyelhető meg kisebb-nagyobb változás, de ezt most nem részletezem.

A *fiziológiai szükségletek* kielégítésére a hétvégéken közel 10 százalékponttal több időt hagyunk (hétköznapokon 673 percet, hétvégéken 729 percet), ami főképp annak a háromnegyed órának köszönhető, amivel növeltük alvásunkat, és kisebb mértékben annak a közel negyedórának (10 perc), amennyivel több időt az étkezésre fordítottunk.

A hétvégéken *közlekedéssel* töltött idő mind országosan, mind regionálisan csökkent. A hétköznapokon a dél-dunántúliak közel 40%-kal több időt (54 percet) fordítottak közlekedésre, mint pihenőnapokon (39 perc).

A *tanulásra* felhasznált idő kifejezetten a hétköznapok során jelentkezett, a dél-dunántúliak átlagosan a hétköznapok során majdnem háromszor annyi időt (33 perc) fordítottak tanulásra, mint a hétvégéken (12 perc).

Egy átlagos hétköznap során 255 perc *szabadidőt* birtokoltak a dél-dunántúliak, ez az érték a hétvégére 334 percre emelkedett. Szombaton, vagy vasárnap a nap 1440 percének közel egynegyede fölött (23,2%) többé-kevésbé szabadon rendelkezhattünk. A szabadidő tömege

közel 30%-kal kevesebb volt a hétköznapok során, mint a hétvégéken. Ez a másfél órát sem elérő különbség (79 perc) nem tűnik jelentősnek, viszont, ha ezt az arányt összehasonlítjuk más eddigi elemzett tevékenységgel, láthatjuk, hogy ez az a tevékenység, amely a legnagyobb mértékben növekszik a hétvégére. A szabadon rendelkezésre álló idő különbsége hétvége-hétköznap viszonylatban országosan másfél óra (96 perc) körül alakult, a fővárosban és a közép-magyarországi régióban ennél nagyobb különbség formálódott (112 perc). A Dél-Dunántúl ennek a skálának a másik végpontján foglalt helyet.

Az eddigi gyakorlatnak megfelelően a szabadidős tevékenységeket ráfordítási sorrend alapján ismertetjük.

A hétvégéken több mint fél órával magasabb volt a *televízió nézésre* fordított idő, ekkor a népesség kilenczede (90,2%) ült le a képernyő elé és töltött el ott kisebb nagyobb megszakításokkal több, mint három órát (196 percet). Ez 20%-kal több idő, mint amennyi a hétköznapokon fordítódik erre a tevékenységre, holott a tévézők aránya csak minimálisan csekélyebb (88,1%), mint hétvégén. Egyszerűen arról van szó, hogy amint több szabadidővel rendelkezünk, fokoztuk a televíziózásra fordított időt. A televíziózás félórás erősödése előrevetíti, hogy ez a szabadidős program csupán félig magyarázza a felszabadult időmennyiség (79 perc) alakulásának egészét.

A társas *szabadidőtöltésre* fordított idő képezi a szabadidős tevékenységek második legnagyobb időráfordítási csoportját. Éves szinten a Dél-Dunántúlon napi háromnegyed órát (43 percet) töltöttünk valamilyen családdal, vagy barátokkal közösen szervezett programmal, ez az érték regionális kitekintésben a legalacsonyabb volt. Az országos átlag 51 perc volt. A Dél-Dunántúl lemaradása megmaradt mind a hétköznapok, mind a hétvégék tekintetében (36 perc, illetve 61 perc). A két időszak percben mért különbsége 10 perccel kisebb, mint a tévézésnél megfigyelt, viszont a társas szabadidőtöltésben részt vevők aránya közel 10 százalékponttal magasabb a hétvégéken (ekkor a népesség minden második tagja vett részt, valamilyen társas együttlétben).

Az *olvasásra* felhasznált idő átlaga 21 perc volt, ami a hétvégéken és a hétköznapokon sem tért el ettől jelentősen. Azt állapíthatjuk meg, hogy olvasási szokásaink meglehetősen kiegyensúlyozottnak bizonyultak, a szabadon rendelkezésre álló idő növekedése nem gyakorol rájuk különösebb hatást. Az olvasók aránya a Dél-Dunántúlon nem változott a hét ilyen jellegű tagolása szerint, mint ahogy az olvasók időráfordítása sem módosult. Mindebből arra következtethetünk, hogy az olvasók következetesen kitartottak hobbijuk, szenvedélyük mellett. Az olvasás olyan szabadidőtöltés, amely nemcsak az évszakokhoz képest, hanem a hétvége-hétköznap viszonylatban is rugalmatlan.

A *mozgásra*, testedzésre, sétára, kirándulásra fordított idő tekintetében a hétvégéken hat perccel több a mozgással töltött idő, és ez a csekély különbség is a könnyedebb mozgásfajtáknak, a sétának és a kirándulásnak köszönhető.

Hasonlóan az olvasáshoz, a hobbitevékenységek is kötöttek. A hobbit űzők hétvégéken és a hétköznapok során is ugyanannyi időt töltöttek szenvedélyükkel, kedvenc állataikkal, barkácsolással stb. (11-11 perc). A bármilyen hobbinak hódolók aránya alig tért el a hét különböző pillanatában, a hétvégéken a népesség 17,8%-a, a hétköznapokon ennél alig kevesebb, 16,5%-a fordít egy-egy órát szabadidejéből hobbitevékenységekre.

Családi állapot és a szabadon rendelkezésre álló idő

Hasonlóan az életkorhoz, a családi állapot is rendelkezik temporális kötöttségekkel (elegendő, ha a házasságkötés korhoz kötöttségére gondolunk), ami természetesen egyéni döntésekkel, kényszerúségekkel keveredik. Ki kell hangsúlyozni, hogy a régiónkénti korlátozottabb elemszám nem teszi lehetővé, hogy a családi állapot és időfelhasználás finomabb tónusait bemutassuk. Tehát például "egyedülállóknak" lenni mást jelent huszonevésen és megint mást évtizedekkel később, mint ahogy a házasság sem ugyanazokat az elvárásokat követeli meg a benne élő eltérő korúaktól.

A szabadidős tevékenységekre fordított idő mind országosan, mind régiónkban a nőtleneknél, hajadonoknál a legmagasabb (305-317 perc). Ők napjuk több mint egyötödét (21-22%-át) szabadon végzett tevékenységekre fordítják. Ebben az életszakaszban még hiányoznak azok a kötelezettségek, amelyek a gyermekvállalásnál, a háztartásvezetésnél már hangsúlyozottan jelentkeznek, és amelyek redukálnák a szabadidő mennyiségét. Ugyanez a magasabb szabadidő-mennyiség egészen más életmódbeli háttérrel figyelhető meg az özvegyeknél (314 perc). Mértékében a két csoport között nincs érdemi különbség, mint, ahogy a házások (258 perc) és az elváltak (250 perc) szabadidő mennyisége sem tér el egymástól. A különbségek a szabadidős tevékenységeken belül eltérő időben lecsapódó prioritásokban fogalmazódnak meg.

A legszembetűnőbb eltérés a *társas szabadidőtöltés* mentén körvonalazódik; ha úgy tetszik a nőtlenek és hajadonok kifejezetten kommunikatívak, társaságot igénylőnek és társaságban résztvevőnek is tűnnek e téren. Minden második nőtlen és hajadon (55,3%) számára elfoglaltságot jelentett a beszélgetés, ami a csoport egészére nézve egy-egy napon nem kevesebb, mint egy és negyed órát tett ki (74 perc). Az özvegyek "hidalják" át azt a köztességet (40 perc, illetve 45,4%), ami a társas szabadidőtöltésben a nőtlenek, hajadonok és a házások, illetve a már elváltak között megfigyelhető. Ez utóbbi két csoportnál percre azonos

volt (33-33 perc) a tevékenységnél megjelenő idő, de nem sokban különbözött az arányuk sem. A házasoknak kétötöde (39,9%), az elváltaknak ennél egy kicsit kisebb hányada (36,2%-a) volt érintve társas szabadidőtöltésben. A különbség ott látszik, hogy míg a házasoknál a családi együttlét dominált, addig az elváltaknál a gyermekeikkel, szüleikkel beszélgetők, játszók aránya közel azonos volt.

Akár a dél-dunántúli, akár az ország más pontján élő özvegyeket nézzük, mindkét esetben jelentős, közel 3 és fél órás (203-211 perc) *televízió nézés* állapítható meg, ami a rendelkezésre álló szabadidőnek a kétharmada. Ennél kicsivel kevesebb percérték (174 perc), de úgyszintén kb. kétharmados arány figyelhető meg a házasok tévénézésre fordított idejével kapcsolatban. A legkevesebb televíziózás a nőtleneknél, hajadonoknál (156 perc) és az elváltaknál (160 perc) formálódik. Míg az előbbieknél a szabadidő aktívabb, a társas környezetre nyitottabb, extrovertáltabb módon alakul, az utóbbiaknál egyszerűen a kevesebb idő az oka az "alacsonyabb" tévénézésnek. De a lényeg, hogy a szabadidőn belül a televíziózás percben kifejezett értéke mindkét esetben közel azonos mértékű.

Az *olvasásra* fordított időt nem befolyásolja a családi állapot, valamennyi csoportnál azonos időtartamok bukkantak fel (19-21 perc). Eltérés az olvasási szokásokon belül nyilvánul meg. A legtöbben (33,2%) a házasok közül olvasnak, ők azonban nagyrészt (29,5%) az újságolvasást részesítik előnyben, könyvet húsból csupán egy házas olvasott (5,4%). Az elváltak és a nőtlenek, hajadonon egyötöde vesz kézbe újságot, vagy könyvet.

A *séta, sport, testedzés* kifejezetten a nőtlenek és hajadonok "asztala". A dél-dunántúliak idetartozó csoportja naponta félórát (29 perc) tölt testének karbantartásával, közérzetének mozgás általi javításával. A testedzést végzők aránya a nőtlenek és hajadonok között a csoport egynegyedére terjed ki (24%), az őket rangsorban közvetlenül követő elváltaknál 10%-kal alacsonyabb (14%) gyakorisággal számolhatunk, ennek megfelelően alakul a többi, családi állapottal jelölt együttélési forma testedzésre, sétálásra fordított ideje is (11-14 perc).

Szabadon rendelkezésre álló idő és az iskolai végzettség

A társadalmi indikátorok között elmozdíthatatlan szereppel rendelkezik az iskolai végzettség, amely az elmúlt időszakban az oktatási rendszer expanziója és diverzifikációja miatt jelentős változáson ment keresztül. Növekedett a felsőfokú iskolai oktatásban részt vevők és az érettségizettek aránya; az oktatási rendszer nyitottabbá válása jelentősen átrendezte a felsőfokú oklevelek értékét.

Itt ismét jelezném, hogy ez a kutatás 1999-2000-es adatokat vesz alapul, az azóta az iskolai végzettségek, az iskolarendszer tekintetében további jelentős változások történtek, elég ha a

kredit rendszerre és a bolognai rendszer bevezetésére gondolunk a felsőoktatásban. Ezek a változások bizonyára jelentős mértékben befolyásolták, eltolták az akkor kimutatott arányokat, ezért úgy gondolom a legjobb, ha ennek a fejezetnek kihagyom a számszerű elemzését, viszont érdemes 1-2 logikus következtetést konkrét adatok nélkül is levonni. Az iskolai végzettség emelkedésével fokozatosan, de nem jelentős mértékben csökkent a szabadidős tevékenységre fordított idő nagysága, legalábbis ez a tendencia volt megfigyelhető a dél-dunántúliak körében. Ott legtöbb szabadidővel a legfeljebb 8 osztállyal rendelkezők büszkélkedhettek, legkevesebb szabadon eltölthető idejük pedig az egyetemi-főiskolai oklevéllel rendelkezőknek volt. Kicsit máshogy nézett ki a dolog országosan nézve. E tekintetben ugyanis mind a szakmunkások, mind az érettségizettek alacsonyabb időtartományban szerepeltek, mint a felsőfokúak. Viszont, amiben megegyezik a dél-dunántúli és az országos régió az az, hogy mindkét esetben a legalacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezőknek volt a legtöbb szabadidejük. Az iskolai végzettség szabadidőre gyakorolt nem túl jelentős hatása leginkább a felsőfokú végzettségűeknél mutatott a többi csoporttól eltérő, aktívabb és színesebb viselkedési mintázatot (az akkori felmérés alapján).

A településtípusok hatása a szabadon végzett tevékenységekre

Az egyes településtípusokon élők foglalkozásszerkezete, életkori összetétele, életesélyei, kulturális javakhoz való hozzáférése statisztikailag könnyen igazolható. Fontos megjegyezni, hogy a településszerkezet mentén történő nagyvonalú csoportosítás elrejtje az azonos kategóriákon belül meglévő különbségeket, hiszen a települési hierarchiát számtalan más tényező is befolyásolhatja: az adott település gazdasági prosperitása, történelmi múltja, kiemelt centrumokhoz való távolsága, infrastrukturális adottságai stb.

Feladatunk azonban nem a települések sokszínűségének bemutatása, hanem annak (esetleges) érzékeltetése, hogy a szabadidős tevékenységekre fordított idő milyen módon rendeződik el a települések lakónépessége mentén, vajon megfigyelhetők-e az időfelhasználásban településtípushoz köthető életmódbeli sajátosságok.

A megyeszékhelyen élők pontosan 5 órát (300 perc), az egyéb városokban lakók 278 percet, míg a községek lakói ennél is kevesebb időt (266 percet) használtak fel napjukból szabadidős tevékenységekre. A fővárosiak egy egészen más kört alkottak, kiugróbb szabadidőre fordított adatuk miatt (320 perc). Ez az időtartamban megjelenő lejtő utal a népesség eltérő megélhetési lehetőségeire (mellékállást vállal vagy sem). Rávilágít az életmód különbözőségeire: a munkához (szabadidőhöz) való viszonyra, és egyáltalán a magunkkal hozott szerepkészletre (háztartás centrikusság, szabadidő orientáltság).

A Dél-Dunántúlon az országoshoz képest elmosódottabb különbségek figyelhetők meg a megyeszékhelyeken és a városokban élők között (289-283 perc).

Voltaképpen csak a községekben élőkénél tűnik úgy (268 perc), hogy a szabadidő felhasználásban kifejeződő életmód jelentősebben eltér a másik két településformától.

A szabadidőn belül legnagyobb időmennyiséget felemészítő *televízió nézés* egységesen alakul (170-174 perc), bár ehhez hozzátartozik, hogy a megyeszékhelyeken élőknek közel 5%-kal kisebb hányada ül le nap, mint nap a televízió elé (85,8%), mint a régióbeli városokban (90,7%) és a községekben (89,1%).

A szabadidős tevékenységeket szemlélve, jelentősebb különbség főleg az *olvasásban* rajzolódott ki. A községekben élők kevesebben (27,5%) és kevesebbet olvastak (az egész népességre vetítve pontosan negyed órát), mint a megyeszékhelyen élők (35% és 27 perc).

Nem elhanyagolható különbség jelentkezik az olvasás szerkezetében is. A községek lakói közül csak elvétve fordul elő könyvolvasás (3,1%), miközben az újságolvasással magukat lekötők aránya megegyezik a nagyobb településeken élőkével (25-26%). A könyvolvasás kifejezetten megyeszékhelyekhez kapcsolódó időtöltésnek tekinthető, az itt élők több mint egytizede olvasott könyvet (13,7%), a városokban élőkénél arányaiban ennek éppen a fele figyelhető meg (7%).

A *testedzésre, sétára, kirándulásra* fordított időre tekintve a következő adatok voltak megfigyelhetők: a községekben élők kevesebb mint negyedórát fordítottak naponta erre a célra (13 perc), ami a megyeszékhelyeken élőkénél sem volt több mint 20 perc, míg a városiaknak, mint minden más szabadidős tevékenységnél, ezúttal is a köztes, átmeneti szerep jutott (17 perc).

Bár a megyeszékhelyeken a bármilyen *hobbira* fordított idő kétszerese a községekben megfigyelteknek (8 perc), összességében ez az időtartomány a szabadidőn belül elenyésző, holott a hobbisták aránya korántsem elhanyagolható: a megyeszékhelyeken a népesség több mint egyötöde (21,5%), az egyéb városiaknak 17,7%-a, a községieknek is több mint tizede (13,5%-a) rendelkezett bármilyen hobbival.

A települések bemutatásának másik leegyszerűsített módja a településnagysággal, a lakónépességgel hozható kapcsolatba, e tipológia megfelel az urbanisták által leggyakrabban használt érvelésnek. Országosan az a feltevés látszik igazoltnak, hogy a település nagyságának növekedésével nő a szabadidő, és vele párhuzamosan csökkent a kereső-termelő tevékenységre fordított idő. Országosan a legkisebb településen élők dolgoztak a legtöbbet naponta, ebben döntő szerepe a mezőgazdasági munkáknak volt, míg a fizetett munkák terén érvényesültek azok a trendek, amelyek a kisebb települések hátrányos voltára a mai napig jellemzők.

A Dél-Dunántúlon is érvényesül a szabadon rendelkezésre álló idő településnagysággal párhuzamosan növekvő jellege. Egyetlen kivétel az 1000-5000 fő közötti településeken mért adat, ez azonban nem számottevően kisebb, mint az azt megelőző településkategóriáé.

A rangsort tekintve 100000 fő feletti lakosú településeken figyelhető meg a legtöbb szabadon végezhető tevékenységre fordított idő. A szabadidő-felhasználás tevékenységtípusaira helyezve a fókuszot megállapíthatjuk, hogy valamennyi településméret esetében a tévénézés dominanciája megingathatatlan.

2.3 Alacsony gyakoriságú szabadidős tevékenységek

Az eddigiek során a szabadon rendelkezésre álló időnek azokat az összetevőit ismertettük, amelyek nagyobb gyakorisággal fordultak elő. A szabadidő azonban nem csupán ezekből a "populáris" tevékenységekből tevődik össze, melyben túlsúlyba került a televíziónézés, miközben minden más (így a társas együttlétekre, a beszélgetésekre fordított idő és jóval kisebb mértékben az olvasás, a sportolás, a testedzés, valamint a hobbitevékenységekre fordított idő) csupán járulékos, esetleges elem. Az időfelhasználással kapcsolatos kutatások döntően két szálon mozognak. Az egyik módszer az időmérleg, amely a nap 1440 percét darabolja fel. Ennek során a válaszadónak részletesen be kell számolniuk napi programjukról, ahol a legkisebb időegység minimálisan 5 perc. Ez a módszer az esetek (a tevékenységek) többségében alkalmas a társadalom tevékenységszerkezetének megrajzolására, különösen hasznos az időbeli trendek megfigyelésére. Ugyanakkor az alacsony gyakorisággal előforduló tevékenységek eliminálódnak, hiszen vannak olyan tevékenységek, amelyek nem integráns részei napi életritmusunknak. Ismeretes, hogy színházba, moziba, sportrendezvényekre, templomba lényegesen ritkábban járunk, mint amennyiszer bekapcsoljuk a televíziót, dolgozni vagy iskolába megyünk. Éppen ezért az alkalmazott társadalomkutatás az életformatípusok körülhatárolásához egy másik módszert alkalmaz. Nevezetesen a differenciált tevékenységlistát, arra keresve a választ, hogy a megkérdezett adott időintervallumon belül végezte-e az adott tevékenységet.

/Forrás: Életmód - Időmérleg, (Szabad)idő-felhasználás a Dél-Dunántúlon 1999-2000, KSH Baranya Megyei Igazgatósága, 2004/

3. A HORGÁSZAT TÖRTÉNETE, A HORGÁSZAT MINT SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉG, HORGÁSZMÓDSZEREK RÖVID BEMUTATÁSA

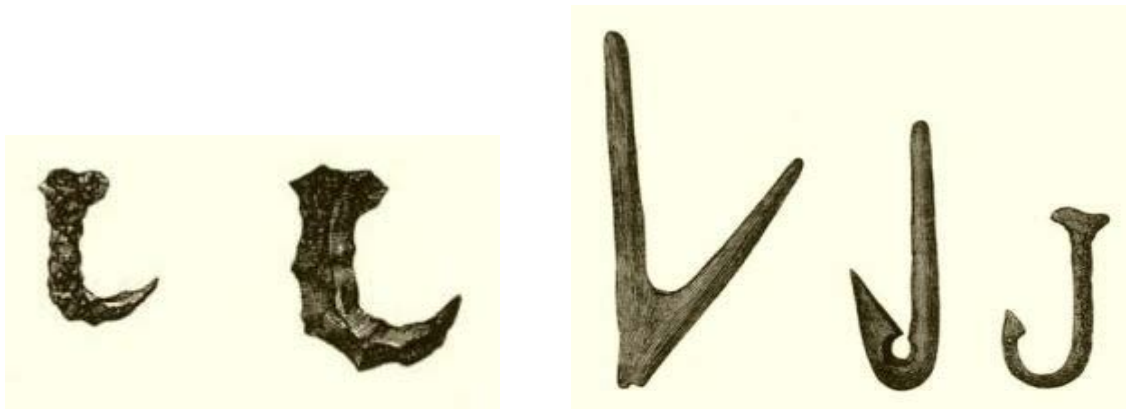
3.1 A horgászat fejlődése, történeti áttekintése

A horgászat a vadászattal, és az emberiséggel egyidős ősi tevékenység, lévén, hogy az élelemszerzés egyik alapvető formája, csakúgy, mint a vadászat.

Az alábbiakban bemutatom, hogy a zsákmányszerzéshez használt horgászeszközök (horog, zsinór, bot, orsó) hogyan fejlődtek az emberiség történelme során.

Horog

A horgászat egyik legfontosabb eleme a horog, amely szintén több ezer éves múltra tekint vissza. Feltehetően időszámításunk előtt 3000 óta használja az emberiség.

Az ismert formájú, öblös horgokat kezdetben tövises ágakból, csontból, kőből készítették, majd a fémek felfedezése után bronzból, vasból, rézből, sőt még aranyból és ezüstből is, melyek alakja az ezredévek során nem sokat változott.

Az ókorban nem készítettek külön horgokat, hanem a varrásra használt tűket hajlították meg, így téve azokat alkalmassá a horgászatra, halászatra. Az első kimondottan horgászat céljára készített horgot időszámításunk szerint 170-ben Csinghua kínai császár készítette.

Az első horoggyártásra szakosodott gyár a XVII. században Angliában jelent meg. A leghíresebb horoggyártó mester Charles Kirby volt. 1730 táján a worchestershire-i Redditch Európa legjelentősebb horgász-horoggyártó központja lett. Az 1800-as évek végén a norvégok is bekapcsolódtak, és rövid időn belül világhírré tettek szert. 1874-ben Hans Mustad, norvég üzletember, és édesapja Ole Mustad átvette egy korábban szög és patkó gyártással foglalkozó cég irányítását, és közösen megalapították az O. Mustad & Son A.S névre keresztelt horoggyártó vállalatot. Mára olyannyira kinőtte magát a cég, hogy elmondható, hogy

immáron több mint 125 éve a világ egyik legnagyobb, ha nem a legnagyobb horoggyártó vállalata.

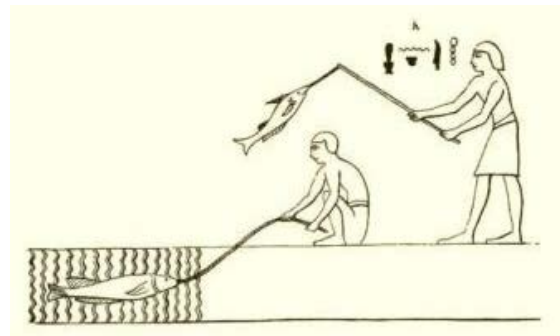
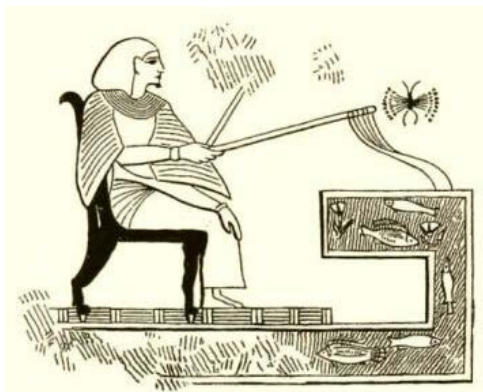
/Forrás: http://www.mustad.no/www2010/?page_id=5/

Mustad®

Horgászbot

A horgász "ismertetőjele" a horgászbot, mely mintegy 4000 éves. Megjelenése előrelépést jelentett a horgászó ember számára, mivel így a vízpartról tudott halat fogni, ami megnövelte az esélyeket is.

Európában különféle fajták cserjéit (mogyoró, fűz, kökény, borókafenyő, nyárfa) használták, Ázsiában pedig a bambusznád volt a "trendi".

A középkorban aztán megjelentek a több részből álló horgászbotok, melyek egymásba illeszthető tagokból álltak, így szállítani is sokkal könnyebben lehetett őket. Az 1700-as évek végén Európában két új horgászbot-típus jelent meg. Az egyik egy több részből álló egymásba illeszthető, csőszerű, belül üreges bot, melyet a korabeli orvhalászok használtak szívesen (ezt tekinthetjük a ma használatos teleszkópos botok elődjének). A másik típus,

amely ekkor kezdte meg hódító útját, a hatszögű keresztmetszetű, vastag falú bambusznádból, tonkin nádból, vagy rózsafából készített, ragasztott botok voltak, amelyek Angliában terjedtek

el. Ezek gondosan hasított háromszögű szeletekből készültek, és az enyvezésnek köszönhetően rendkívül rugalmassá váltak, így joggal nevezték őket a korabeli horgászok a "botok királynőjének". A közismert angol hagyománytisztelet példázza, hogy a londoni Hardy cég ma is gyárt ilyen hagyományos technológiával készült ragasztott botokat.

A ragasztott botok uralmát a második világháború után megjelenő üvegszál-technika törte meg. Napjainkban ezeket kezdik kiszorítani a piacról a karbon és kevlár alapanyagokból készült botok.

Horgászzsinór

A történelem során a hal és a horgász közti összeköttetést biztosító horgászzsinór is többlépcsős egyedfejlődésen ment keresztül. Eleinte növényi rostokból, állati belekből, lenből, kenderből, az ókori Kínában pedig selyemből készítették, amely technika később eljutott Európába is. Itt azonban a XVII. századtól megjelentek a lószőrből fonott horgászzsinórok, majd valamivel később a fonott selyemszálat használták horgászzsinórnak. De az igazi áttörést a XX. század hozta meg a műszálak megjelenésével. Hála a Du Pont cégnek, 1937-ben felfedezték a műanyag zsinórokat, és megszületett a monofil zsinór.

Horgászorsó

A horgászatra használt orsó ezeréves kínai találmány. Európában az 1500-as évektől kezdték használni a nagy halak horgászatához. Kezdetben keményfából készült csörlőszerű alkalmazhatóság volt, és az évszázadok folyamán egyre tökéletesítették. A nagy áttörést az

1700-as évek körül következett be, mikor Lord Nattingham elkészítette az első berregő-fékkal

ellátott, fémből készült tároló orsót.

Ez volt a mai pisztrángozó orsók elődje. A ma használatos peremfutó orsó feltalálója és szabadalmaztatója a szintén angol, Lord Holden Illingworth, aki gyapjúfonó műhelyében készítette el 1917-ben a horgászatot forradalmasító találmányát, mely nélkül ma már a modern horgászsporthoz elképzelhetetlen volna. Ugyancsak a XX. században jelent meg az úgynevezett multiplikátoros orsó, amelyet főleg tengeri horgászathoz használnak.

A technika fejlődésével, a tűgörgős csapágyak megjelenésével egyre finomabb és precízebb orsók születtek, ezek a ma használatos orsók elengedhetetlen kellékei.

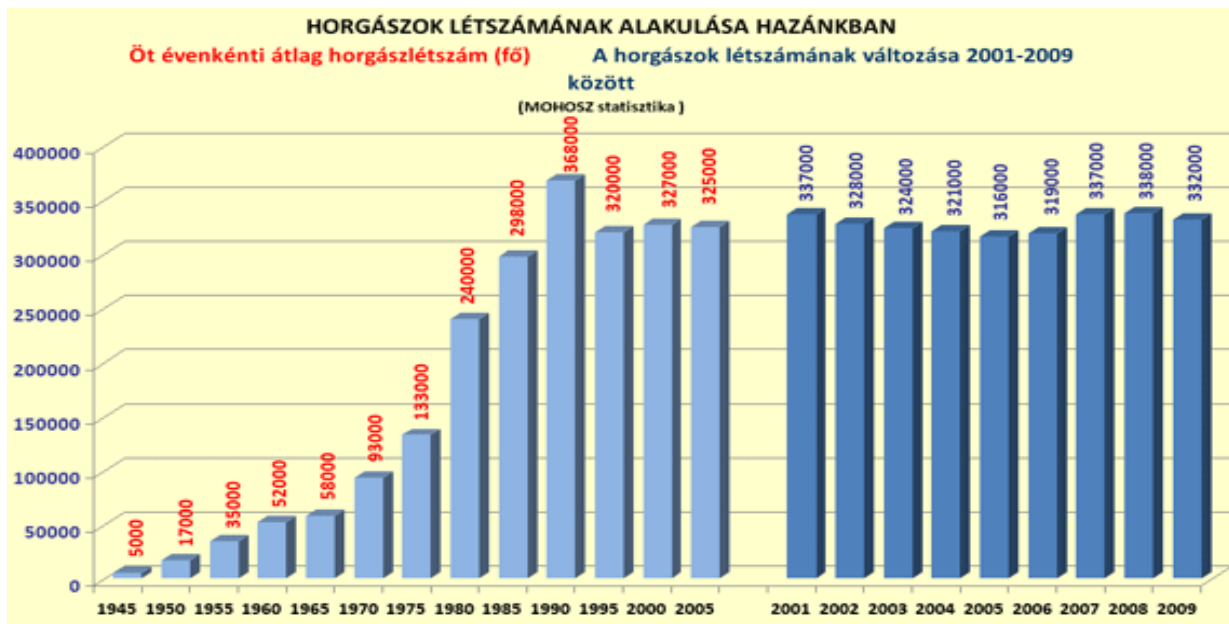
/Forrás: http://5mp.eu/fajlok/maci71/horgaszat_tortenete_www.5mp.eu_.pdf/

3.2 A horgászat, mint szabadidős tevékenység

A fejezet elején már jeleztem, hogy a horgászat a vadászattal egyidős ősi tevékenység, amely régen a zsákmányszerzés egyfajta formája volt. Több ezer évvel ezelőtt tehát még az életben maradást biztosító táplálékszerzés volt a tevékenység célja, majd az idő előre haladtával évszázadok, évezredek alatt folyamatos változáson ment keresztül a dolog missziója. A tudatos "halvadászó", zsákmányszerző vonallal párhuzamosan, kezdett kialakulni egy másik irány, melynek célja inkább a szabadidőtöltés volt. Ma már megállapíthatjuk, hogy a horgászat az egyik legkedveltebb szabadidős tevékenység.

A horgászok létszámának alakulásából látható, hogy a horgászat iránti érdeklődés először a 1960-as években növekedett meg nagyobb mértékben. Majd a hetvenes évektől kezdődött egy újabb fellendülés, amikor egyre több természetes víz került közvetlenül horgászszervezetek, egyesületek hasznosításába. A horgász közösségek vállalták, hogy jó színvonalú gazdálkodással, nagyobb mértékű halasításokon által vizeiken egyre jobb fogási lehetőségeket alakítanak ki tagjaiknak, tevékenységük hatására azután ugrásszerűen gyarapodott a horgászok létszáma. Természetesen mindehhez nagymértékben hozzájárult a szabadidő természetben való kultúrált eltöltése iránti igény, a rekreációs (aktív pihenési, kikapcsolódási) iránti igény és a hazai közlekedési lehetőségek javulásával a horgászok egyre több távolabbi

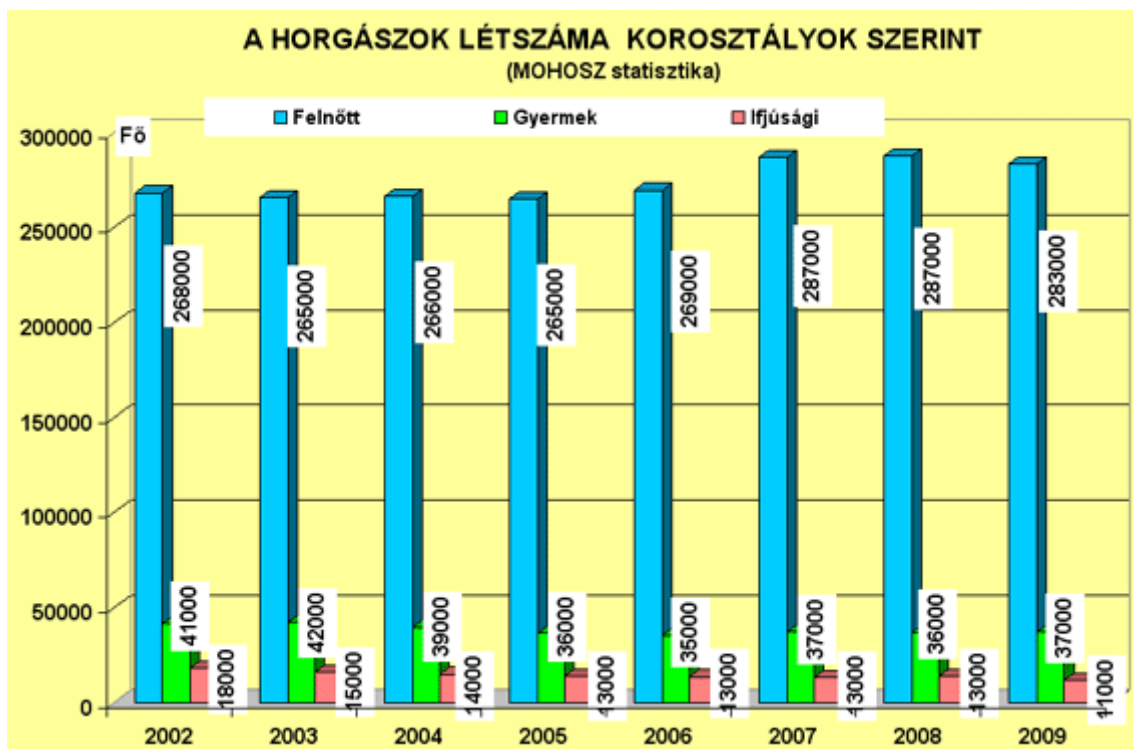
horgászható vízterületet tudtak felkeresni és ismerték meg azok szépségét, horgászati sajátosságát, vonzerejét, az ott fogható halállományt. A vizekhez irányuló üdülőturizmus és kapcsolódó horgászturizmus is egyre több új horgással és korábban, gyermekkorában volt horgással kedveltette meg ismét ezt a természeti környezetben folyó hobbit, szabadidő-sportot.

1. ábra

Forrás: <http://www.mohosz.hu/latszam.html>

A horgászlétszám, a horgászat iránti érdeklődés az egész világon dinamikusan nő. Európában a horgászok száma ma meghaladja a 26 millió főt. Magyarországon ma a lakosság kb. 3,0-3,3%-a horgászik, ezzel az aránnyal az európai középmezőnybe tartozunk. A vizekben igen gazdag országokban - mint például a skandináv országokban - a lakosság több mint 50%-a horgászik. Angliában és Franciaországban a horgászok száma meghaladja a négy millió főt. A hozzánk hasonló méretű és adottságú országokkal összevetve jó arányt mutat a hazai horgásztársadalom nagysága. Az elmúlt években öröndetesen nő a gyermek horgászok száma és évről-évre egyre több hölg is hódol a horgászat szenvedélyének.

2.ábra

Forrás: <http://www.mohosz.hu/letszam.html>

A Magyar Országos Horgász Szövetség és szervezetei által regisztrált horgászok létszáma 2002-2009 között nem mutat nagyobb ingadozásokat, az utóbbi években emelkedett a felnőtt horgászok létszáma, ezzel szemben csökkent az ifjúsági horgászok száma. A periódus kezdetén az ifjúsági horgászok létszáma még meghaladta a 18 ezer főt, ez 2009. évre viszont már 7000 fővel csökkent. Gyermek horgászok létszáma 2009. évben 37 ezer fő volt, az elmúlt időszakban a gyermekhorgászok száma is csökkenőben van.

/Forrás: <http://www.mohosz.hu/letszam.html>/

3.3 Horgásztípusok, horgász módszerek bemutatása

Kétféle horgász létezik: van az a horgász, akit csupán azért jár ki a különböző vizek partjaira, hogy megpróbáljon minél több halat fogni (persze a szabályzatban meghatározott mennyiségi korlátozásokat betartva) azért, hogy aztán jól telepakolja vele a mélyhűtőt. Ez az úgynevezett "húshorgász". Nem akarok sztereotipizálni, de a nyugdíjas horgászok nagy többsége ilyen. Kimegy a vízparta, kipakol, kiül, közben élvezzi a természetet (jó esetben), megfogja a halat, majd összepakol és már megy is haza.

És van a másik típus, aki pusztán a halfogás élményéért megy ki például egy tóra, vagy folyóra, nem feltétlen azért, hogy hazavigye, majd pedig a jövőben elfogyassa a zsákmányt. Ezt az embert nevezzük "sporthorgásznak". Sok húshorgász esetében jellemző, hogy annak örül, ha minél hamarabb megfogja a kvótát, az engedélyezett maximális darabszámot vagy mennyiséget, tehát, ha minél hamarabb megszerzi a fagyasztóba szánt halakat. Míg egy sporthorgászt nem a zsákmányszerzés motiválja, hanem az, hogy minél többször legyen része magában a halfogás élményében. Utóbbinak külön élvezetet nyújt a kifogott hal visszaengedése a vízbe (sok esetben a visszaengedés előtt fotókat készítenek a halról) ez az úgynevezett "catch and release", vagyis fogd meg és engedd vissza.

Tehát a sporthorgász ismérve a "catch and release"-szemlélet. Átfedések persze lehetnek a két típus között. Miért ne vihetne el halat egy sporthorgász, főleg ha szereti is ráadásul, vagy a másik oldalról nézve miért ne engedhetne vissza egy halat adott esetben egy húshorgász, ha éppen olyan hangulatban van, hogy megsajnálta az állatot. Erre nincs szabály, de alapjában véve meg kell különböztetni ezt a két típust.

Horgászmodszereket tekintve nagyvonalakban, megkülönböztetünk fenekező horgászatot, úszós módszerrel való horgászatot, pergető horgászatot, illetve a legyezést. A különböző módzatokon belül rengeteg fajta lehetőség létezik, de ennek részletezésébe most nem megyek bele.

A fenekező horgászat lényege az, hogy a halaknak felkínált csali a tó, vagy a folyó fenekén van (innen az elnevezés). Ezt a damilra szerelt szerelékünk segítségével tudjuk beállítani.

Az úszós horgászat lényege, hogy a csalit a víz különböző rétegeiben tudjuk tartani az úgynevezett úszó segítségével (innen a név).

A csali a fenekezés és úszózás esetében is lehet ugyanaz. Ha békés halat szeretnénk fogni (ponty, amúr, márna, keszeg, kárász stb.) akkor csonti, kukorica, giliszta, illetve egyéb, mesterséges készítmények a legelterjedtebbek. Ha valamilyen ragadozó halat szeretnénk horogra csalni (csuka, süllő, harcsa stb.), akkor élő kishal (sneci), kisebb keszegek, darab hal, halszelet, vagy éppen valamilyen féreg (pióca, nadály, giliszta) segítségével próbálkozhatunk. Egy másik fajtája a horgászatnak a pergetés. Az utóbbi években egyre trendibb, elterjedtebb ez a módszer, egyre több olyan horgással lehet találkozni, akik a horgászat ezen ágát kedvelik és űzik előszeretettel. Ennek során a rablóhalak becserkészése kerül előtérbe különböző műcsalik (gumihalak, villantók, wobblerek - Rapala az egyik legfelkapottabb márka) segítségével. Azért is közkedvelt a pergetés, mert nagyon kevés felszerelés szükséges hozzá ellentétben a fenekezéssel és az úszózással. Gyakorlatilag elég hozzá egy bot, meg egy hátizsák, vagy oldaltáska pár darab csalival meg egyéb kiegészítővel. A másik (szerintem igen nagy) előnye, hogy itt nem arról van szó, hogy az ember csak leül a horgászbotja mellé és figyel a kapásjelzőt, hanem folyamatosan járja a vízpartot és megállás nélkül, "non-stop" dobál. Egy ilyen pergetőtúra során akár kilométereket is legyalogolhatunk valamilyen folyó partján például, keresve az ígéretesebbnél ígéretesebb helyeket, és mindeközben nem mellékesen nagyon szép erdei, vadregényes környezetben barangolhatunk. E módszernél egyébként kifejezetten sok sporthorgással találkozhatunk, akik "hitvallása" ugye a "catch and release".

Végül szeretném bemutatni a legyezést, mint horgászat egy másik ágát. Sokan úgy vannak vele, hogy ez a horgászat legkifinomultabb ága, már-már művészet a horgászaton belül, "the art of fishing". Ennek során a horgász különböző legyeket, szárnyas rovarokat utánzó műlegyek segítségével próbálja horogra csalni a halat (főleg pisztráng, lazac, Magyarországon domolykó, balin a célhal főleg) ostorcsapásszerű lendítésekkel vízbe juttatva a kis szárnyas műrovarokat.

Ehhez a módszerhez egyébként nagyon speciális, a többi módszertől teljesen eltérő felszerelések szükségesek. Főleg külföldön művelik, de Magyarországon is kezd egyre jobban elterjedni, csak itt sokkal kevesebb erre alkalmas "pálya", patak van, mint a környező országokban, például Lengyelországban, Szlovéniában, Horvátországban, vagy akár Romániában.

4. TURIZMUSMARKETING, HORGÁSZTURIZMUS

A *turizmusmarketing* a marketingen belül a szolgáltatásmarketing egyik részterülete. A marketing szemléletének, módszertanának, eszköztárának alkalmazása a turisztikai szolgáltatások piacán.

A turizmus jellegzetesen marketing-igényes ágazat, aminek fő oka, hogy e piacon roppant erős a verseny. Egy-egy felkapott desztinációban a szolgáltatók is komoly harcot vívnak egymással, ugyanakkor a turizmus egészének más ágazatok termékeivel is meg kell küzdenie. Gondoljunk arra, hogy a fogyasztók szabadon elkölthető jövedelemhányadára korántsem csak a turizmus feni a fogát. Ugyanezt a jövedelemrészt igyekszik megkaparintaniminden szabadidős terméket vagy szolgáltatást előállító vállalkozás is. Az utazási iroda nemcsak a szomszéd irodával konkurál, hanem a barkácsáruházzal, a modellezőbolttal, a horgászszaküzlettel, de még - ha úgy tetszik - a sarki kocsmával is.

A turizmusmarketing területei:

- A turisztikai vállalkozások marketingtevékenysége, amelyet a vállalkozói szféra finanszíroz.
- A desztináció marketing, azaz desztinációk - városok, kistérségek, régiók, országok - turisztikai célú közösségi marketingtevékenysége. Ennek finanszírozása vagy a nemzeti költségvetés terhére történik, vagy a térségben érintett vállalkozók közösen teremtik meg a

fedezetét. Gyakori a két forrás kombinálása, tehát az állam hajlandó hozzájárulni egy adott térség marketingköltségeihez, ha a vállalkozók egy bizonyos hányadot maguk teremtenek elő.

4.1 Fogyasztói magatartás a turizmus piacán

A fogyasztói magatartás vizsgálata a marketingkutatók egyik legfontosabb területe, olyannyira, hogy a marketingen belül külön irodalma van. A fogyasztói magatartás vizsgálata a marketing-döntésekhez szükséges információk talán legfontosabb csoportját szállítja a marketingszakember számára.

A fogyasztói magatartás vizsgálata során hét kérdésre keressük a választ, ezt nevezi a szakirodalom a piac "7 O"-jának (Kotler 1996: 208).

Kik alkotják a piacot?	Occupants (vevők)
Mit vásárolnak?	Objects (termékek)
Miért vásárolnak?	Objectives (célok)
Ki vesz részt a vásárlásban?	Organizations (szervezetek)
Hogyan vásárolnak?	Operations (műveletek)
Mikor vásárolnak?	Occasions (alkalmak)
Hol vásárolnak?	Outlets (boltok)

Ezeket a kérdéseket a következőkben a turizmusmarketing területére vonatkoztatóan konkretizáljuk.

Kik alkotják a piacot?

Az egyik cél az, hogy megtudjuk, kik az adott szolgáltatás tipikus vásárlói; a másik, hogy felderítsük, kik közülük a mi vevőink, s van-e olyan jellegzetességük, amely megkülönbözteti őket a "nagy átlag"-tól. Ők "testre szabott" marketinggel önálló szegmensként kezelendők. Fontos információ az is, hogy kik nem preferálják kínálatunkat. Őket a motívumkutatás görcsöve alá kell helyezni, kiderítendő, miért nem érdeklik őket a mi szolgáltatásaink, és hogy lehet-e ezene változtatni.

A turizmus piacán a fogyasztókat első megközelítésben két fő csoportba (szegmensbe) lehet besorolni:

- lakossági piac (magánfogyasztók)
- szervezeti piac (vállalatok, intézmények, civil szerveződések, politikai szervezetek stb.)

Magánfogyasztóink esetén leggyakrabban a következő tényezőket szokás vizsgálni:

- a küldő ország (vagy belföldi turizmus esetén régió)

- az egy főre jutó jövedelem
- keresők száma a családban
- a lakóhely típusa (falu / város)
- életkor
- iskolai végzettség
- foglalkozás
- járműpark
- fizetett szabadság ideje
- stb.

A vizsgált paraméterekkel kapcsolatban érdemes megoszlási viszonyszámokat számítani, illetve a kor és az állandó lakhely távolságának figyelembevételével ajánlatos felrajzolni az eloszlásfüggvényt is.

A *szervezeti vásárlók* - bár részarányuk a turizmus összforgalmában lényegesen kisebb a magánvásárlókénál - szintén komoly tételt jelentenek a turizmus keresletében, különösen a légitársaságokban és a szállodaiiparban. A megoszlási viszonyszámok révén itt azt keressük, hogy van-e vevő körünkben olyan jellemző vállalat- vagy intézménycsoport, amely különösen kedveli vagy diszpreferálja vállalkozásunk (illetve desztinációink) szolgáltatásait.

Mit vásárolnak?

E vizsgálati kategóriában azt igyekszünk kideríteni, hogy egy adott sokaság tagjai milyen turisztikai termékeket fogyasztanak. A vizsgálat során arra kapunk választ, hogy melyek a legkelendőbb termékeink, s melyek az inkurrenssek, de ha a vizsgálódást kiterjesztjük a miénkhez hasonló termékek teljes piacára, az is nyilvánvalóvá válik, hogy vajon megfelel-e a kínálati struktúránk az aktuális piaci igényeknek.

Miért vásárolnak? - Motiváció a turizmusban

A pszichológia már régóta vizsgálja az emberi cselekedetek mozgatórugóit, így született meg a motivációs elmélet. Ennek lényege röviden az, hogy az ember, mint homeosztatisz rendszer arra törekszik, hogy szélsőséges körülmények között is megőrizze belső - testi és lelki - egyensúlyát. Ha ez az egyensúly valami miatt felborul, cselekvésre való kényszerítés, azaz motiváció ébred bennünk, hogy az egyensúlyi állapotot helyreállítsuk. A felismert motivációt nevezzük szükségletnek, amely fizetőképességgel párosulva végül keresletté válik. A turisztikai kereslet létrejöttének folyamata:

motiváció -> szükséglet -> kereslet

Ki vesz részt a vásárlásban?

A fogyasztói magatartás e téren jellegzetes típusokba sorolható:

- Magánutazók egyedül

Az utazási döntést magánút esetén egyedül hozzák meg, esetleg családtagokkal, barátokkal konzultálnak. A turisztikai szolgáltatónál vásárlóként maguk jelennek meg.

- Magánutazók társaságban

A döntés szinte mindig kollektív, tehát az együtt utazók közösen vitatják meg az utazás minden fontos paraméterét. A turisztikai szolgáltatónál általában együtt jelennek meg.

- Hivatás- vagy konferenciaturisták, incentiv utazók

Ez már a szervezeti piac területe. A döntést általában az utazó(k) felettese hozza vagy a szervezet vezető testülete. A turisztikai szolgáltatóval a szervezet megbízottja lép kapcsolatba.

Hogyan vásárolnak?

A turisztikai termék vásárlása alapvetően az ún. problémamegoldó vásárlás kategóriájába tartozik, tehát jellemzője, hogy hosszas megfontolás, több ajánlat beható vizsgálata, érték/ár elemzés előzi meg. Az ilyen típusú fogyasztói magatartás marketing-üzenete az utazásszervező számára egyértelmű. Mivel a turizmus piacán sok az egymással helyettesíthető termék, a márkahűség viszont alacsony, a fogyasztó annál az irodánál fog vásárolni, ahol döntéséhez több információt, készségesebb segítséget kap. Kisebb értékű turisztikai termék esetén előfordulhat a hirtelen ötlettől vezérelt, ún. impulzusvásárlás is. Ez leginkább a szórakozás igénye által motivált fogyasztói döntéseknél jellemző.

Mikor vásárolnak?

Az idővel kapcsolatban a marketinget két kérdéskör is foglalkoztatja a vásárlók magatartásában:

- az utazás ideje

- a vásárlás és a tényleges utazás időkülönbsége

Az utazás ideje

E magatartáselemet - túl a fogyasztó mozivációján - számos helyi tényező is determinálja. Ezek közül ki kell emelnünk a helyi hagyományokat, a nagyvállalatok szabadságolási rendjét és az iskolai szünetek rendjét. Három részletkérdés is válaszra vár itt: 1. Évente hányszor

utaznak az adott piac tagjai? 2. Mely évszakokban utaznak? 3. Egy-egy alkalommal mennyi időre utaznak el?

A kutatások eredményeit a marketing elsősorban a termékpolitikában hasznosítja, e kérdések megválaszolása révén lehet kialakítani az adott piacra az optimális térbeli és időbeli termékválasztékot.

A vásárlás és a tényleges utazás időkülönbsége

Erre a kérdésre tipizált válasz adható. A döntést a vásárlók általában hónapokkal az utazás előtt hozzák meg, de az sem ritka, hogy már az előző évben döntenek következő nagyobb útjukról. Mivel a korai vásárló a turizmus piacán jelentős árkedvezményeket élvez, a döntést követően a vásárlás is hamarosan megtörténik. Némi eltérés legfeljebb abban lehet, hogy az utazást megelőzően mennyivel korábban történik meg a vásárlás. E téren az egyes országokban eltérő szokások alakultak ki.

Hol vásárolnak?

Az egyik oldalon ott találjuk az inkluzív turistát, aki mindent készen, "csomagban" szeret megvásárolni, a másik póluson azonban megmarad az egyéni turista is, aki ragaszkodik hozzá, hogy maga állítsa össze turisztikai termékét, még azon az áron is, hogy elesik a csoportos kedvezményektől.

A hetedik "O" vizsgálata úgy történik, hogy először számba vesszük turisztikai termékünk megvásárlásának lehetséges helyeit, amelyek a turizmusban négyféle esetet jelentenek:

- közvetlenül a szolgáltatónál (vagy irodahálózatánál)
- utazásszervező vállalkozás irodájában
- utazási ügynökség irodájában
- online vásárlások (internet)

A második lépés megállapítani, hogy a négy kategórián belül hogyan oszlik meg a forgalom:

- térben (a négy lehetőség, illetve az irodák között)
- időben (az előzetes, illetve a szolgáltatáskori vásárlások aránya)
- pénzben (a forgalom, költségek és a jutalék megoszlása a csatornák és irodák között).

Az így kapott adatokat a disztribúciós rendszer és politika kimunkálásához használjuk majd fel a marketingtervezés során.

4.2 A horgászturizmus meghatározása

A horgászat a vadászattal egyidős ősi tevékenység, ma a természetben folyó hobbi, szabadidő-sport. A víziturizmus részét képezi.

Magyarországon az 1960-as évektől kezdődően folyamatos fellendülés jellemezte, egyre nőtt a horgászat iránti igény, ahogy mind több és több vízfelület került különböző horgászszervezetek, egyesületek hasznosításába. (erről már írtam az előző fejezetben)

A horgászturizmus sajátosságai, előnyei

- Turisztikai kínálat szélesítése: a más üdülési céélból érkező vendégek programjának bővítése, tartózkodási idejének meghosszabítása
- Szezonális csökkentése: a "hagyományos" vízparti turizmus sokszor csak 5-6 hetes és rendkívüli mértékben időjárásfüggő szezonjával ellentétben a horgászturizmus szinte egész évben vonzhat vendégeket
- Magyarország számos vidékén még viszonylag érintetlen környezet és viszonylagos halbőség fogadja a vendégeket
- Munkahelyteremtés: közvetlenül és közvetve is munkahelyeket teremthet

A horgászturizmus nélkülözhetetlen elemei

- Szállás: lehetőség szerint vízpart közelében, ha ez nem megoldható akkor nem túl messze a víztől
- Alternatív horgászlehetőségek: elsősorban a folyóvizekre alapozott horgászprogramoknál fontos kiegészítő, zártvízi (tavi, holtági) programok szervezése
- Kísérő nélkül, elsősorban a folyóvizeken szinte esélytelen a vendég. Minderre csak olyan kísérő alkalmas, aki naponta vízen van
- Kiegészítő programok, mivel a vendéghorgászok jelentős része családjával érkezik
- Megfelelő információ a környék horgászati lehetőségeiről, illetve minden, horgászattal kapcsolatos naprakész információ átadása az esetleges kellemetlenségek elkerülése végett.

4.3 Vizek, ahova járunk...

Végül kiemelek egy-két helyet, amiket leggyakrabban látogatunk, ahova legtöbbször járunk horgászni.

Elsőnek a Malomvölgyi-tavat jegyzem meg, mert én, személy szerint ide megyek ki legtöbbször, mivel alig 3 km-re lakom a tóparttól. Ez egy nagyon szép, parkerdei környezettel rendelkező völgyzárógátas rendszerű tó - illetve tavak, mert kettő van egymás mögött - viszonylag

nagynak mondható a maga kb. 25 hektár kiterjedésű vízfelületével. Közkedvelt kiránduló és szabadidőző hely, rengetegen látogatják, nem csak a környékről, hanem az egész városból, sőt a környező településekről is sokan eljárnak ide kikapcsolódni.

Másodiknak talán a Drávát jegyezném meg. Ide is rengeteget járunk, főleg a Majlátpuszta alatti részre. Ez teljesen más hangulatvilággal rendelkezik, mint az előbb jellemzett Malomvölgyi-tó. Sokkal elhagyatottabb, vadregényesebb, nem járnak ide emberek kirándulni, megközelítése is sokkal körülményesebb. A Drávának a szépsége pont ebben rejlik.

Aki valóban a természet közelségére vágyik, az inkább ezt válassza, mint egy állandóan emberek járta, forgalmas tavat. Halfogás szempontjából is sokkal nagyobb kihívást jelent, viszont ez okból kifolyólag az eszmei értéke is jóval nagyobb egy Dráván fogott halnak.

Sokkal többre tart az ember egy folyóvízen fogott süllőt teszem azt, mint egy tavon fogottat.

5. CÉGKONCEPCIÓ HORGÁSZTURIZMUSRA

Néhány hónappal ezelőtt, mikor pár barátommal éppen egy kedvelt folyónk felé tartottunk hogy horgásszunk egyet, az úton valamelyikünk fejéből kipattant egy gondolat. Felvetette, hogy mi lenne, ha alapítanánk, csinálnánk egy főleg horgásztúra szervezéssel foglalkozó céget. Természetesen mindenkinek nagyon tetszett az ötlet, hiszen milyen jó dolog az, ha az ember összeköti a kellemest a haszonnal, kedvenc hobbiját a munkájával. Kiderült, hogy mindannyiunk eljátszott már ezzel a gondolattal, csak eddig senki nem mondta ki. Egyből elkezdtek záporozni a különféle ötletek, ki mit csinálna a cégen belül, kinek mi lenne a feladata, mi lenne a testhezálló, ki mihez ért.

5.1 A vállalkozás fő profilja és mellékprofiljai

Alap koncepciónk először az volt, hogy a fő termékünk, szolgáltatásunk maga a horgász túrák szervezése legyen. Ez mind szép és jó lenne, csak hogy ez csöppet sem egyszerűen megoldható feladat.

Egyik oldalon ott van az a kérdés, hogy vajon hajlandóak-e fizetni az emberek azért, hogy elmenjenek horgászni valahova, fizetni olyan dolog miatt, amit ők maguk is meg tudnak szervezni, meg tudnak oldani egy kis időráfordítással, ráadásul ingyen. A másik oldalon pedig ott van az, hogy ezzel a "termékkel" nem lennénk egyedül a piacon. Több túraszervezéssel, horgászturizmussal foglalkozó cég, szervezet működik nemcsak Magyarországon, de külföldön is. Igaz, hogy az utóbbi évtizedek statisztikáit tekintve felfelé ívelő pályát mutat a horgászturizmus egészen a 2000-es évek elejéig, közepéig, de ha megnézzük mondjuk az elmúlt 7-8 évet, akkor egy stagnálás, sőt inkább lassú visszaesés figyelhető meg a további növekedés helyett. Ebből egyrészt a korábban hirtelen megugró lelkesedés, érdeklődés visszaesésére, másrészt pedig a telítettségre lehet következtetni. Tehát egyelőre úgy néz ki, hogy a horgászturizmus igazi "virágkorán" túl vagyunk, bár a grafikon alapján a függvény még a tetőpont körül áll. Úgy gondolom viszont, hogy egy "vérfrissítéssel", valami új ötlettel, innovációval még van keresnivalója egy újonnan belépő piaci szereplőnek is, nevezetesen nekünk. És akkor itt jön képbe az a továbbfejlesztett koncepció, hogy olyan profilt, mellékprofilokat, szolgáltatásokat kell ajánlani, ami vonzóvá, egyedivé teszi az ajánlatunkat. Olyan innovatív terméket kell létrehozni, aminek a segítségével kiemelkedhetünk a versenytársak közül, ami miatt a horgászni, kikapcsolódni vágyók azt mondják, hogy ez igen,

ezért már megéri fizetni, és igen, őket választjuk, mert sokkal többet nyújtanak, mint más hasonló társaságok.

Tulajdonképpen a mi feladatunk az lenne, hogy az igények felmérése után ajánljunk néhány opciót az érdeklődő, a jelentkező egyén(ek), csoport, vagy család, úgymond a "vásárló" számára a kívánságai(k)nak megfelelően. Ez lehet egy tó, folyó, vagy éppen egy horgászatra alkalmas patak, és annak környezete. Ha az igények felmérése és a hely kiválasztása megtörtént, akkor megszervezzük, megteremtjük a körülményeket az adott helyen. Ilyen feladatok vannak, mint pl bejelenteni, lebeszélni a tógazdával a vendégek érkezését, igény esetén szállás biztosítása, sőt, ha arról van szó, elmenni a kuncsafttal, bemutatni neki a helyet, mielőtt igénybe venné stb. Az egyesületi kézben lévő tavaktól, folyó szakaszoktól, patakoktól kezdve a magán kezelésben lévő vizeken át, a mindenféle vizekig rengeteg hely számításba jöhet.

Abban látom a vonzerejét egyrészt a vállalkozásnak, hogy a rajtunk keresztül horgászni vágyóknak az összes terhet levesszük a vállukról, semmi más dolguk nincs, mint minket felkeresni, és elmondani, hogy mit szeretnének. Innentől kezdve mi leszervezünk helyettük mindent, nekik csak annyi a feladatuk, hogy fogják magukat és elmennek arra a helyre, ahova szeretnének, amit kiválasztottak.

Természetesen számolnunk kell azzal, hogy mi van akkor, ha az alapkonceptió nem lenne elég, nem válna be, nem lenne elég "ütős". Ebben az esetben jön jól a "B terv", amiben a mellékprofilok szerepelnek. Gondoltunk arra, hogy esetleg olyan helyekre szerveznénk túrákat, ahol turisztikai szempontból van valami látnivaló. Tehát például nemzeti parkokon belül olyan helyekre, ahol megtalálható valami "természeti kincs", vagy akár ritka, védett állatok. De szóba jöhet akár egy város, vagy község a maga idegenforgalmi nevezetességeivel. De mindez kombinálható lenne, tehát egybe lehetne kötni a "sightseeing tour-t" egy természetjáró körúttal, vagy horgászattal.

Ezenkívül arra is gondoltunk, hogy horgászversenyek szervezését is vállalnánk mellékesen, hogy több lábon álljunk.

Tervben van a külföldi túrák szervezésének lehetősége is, nyilván ha van rá kapacitás és persze igény, de ez nagyon távlati terv. Egyik barátom, aki tud horvátul és többször járt már kint pecázni is, felvetette, hogy ő vállalná a horvátországi részét a dolognak.

5.2 Célközönség meghatározása

A tervezés során nagyon fontos mozzanat a célközönség meghatározása. Miután kitaláltuk a tevékenységi körünket, profilunkat, pozicionálni kell azt a piacon, meg kell tervezni, hogy

melyik az a kör, amit meg lehet célozni vele, akiknek az érdeklődését fel tudjuk kelteni a termékünkkel, szolgáltatásunkkal.

Alapvetően kétféle réteg, két nagy csoport létezik: az egyik, azon emberek halmaza, akiket konkrétan a horgászat érdekel, és ebből a szempontból választ magának helyet. A másik, azon egyének csoportja, akik csupán valami rekreációs tevékenység miatt keresnek fel egy helyet, akiket pusztán a kikapcsolódás motivál a szabadidő eltöltésben. Ezek lehetnek családok, baráti társaságok, házaspárok, vagy akár egyetlen egy személy, aki pihenni, horgászni szeretne egyet mondjuk valahol a Dráva mellett egy vadregényes környezetben.

Meg kell határoznunk, hogy az adott hellyel melyik réteget kívánjuk megszólítani, és aszerint kell alakítani vonzóvá tenni hozzá a reklámot, az ajánlatot.

Mindenek előtt végeznünk kell egy kutatást, hogy kiderüljön melyik az a kör, akikre érdemesebb nagyobb súlyt fektetnünk, akik többségben vannak. Mert ők jelenthetik számunkra a legnagyobb jövedelmet, ő rájuk kell alapoznunk, és eszerint kell kialakítani későbbiekben a stratégiánkat.

5.3 A reklámozás

Úgy gondolom hiába adott egy műszakilag és minden más szempontból tökéletes autó, vagy motor, ha a gyártás után nem kezdenek vele semmit és csak ott porosodik a műhelyben. Körülbelül ugyanannyit érhet a mi termékünk, vagy szolgáltatásunk is egy jó reklám nélkül. Semmit. Fontos tehát szintén nagy figyelmet fordítani arra, hogy a termékünket megfelelően kommunikáljuk a célközönség felé.

Elképzelésünk szerint lenne egy jól megkomponált weboldalunk, ahol fent lenne minden, ami kell. Itt az összes túraprogramunkat feltüntetnénk és lenne egy rovat, ahova külön javaslatokat lehet bejegyezni. Fontosnak tartom, hogy a netes felület minőségi legyen. Legyen látványos a grafikai kivitelezés, több internetes oldalon legyen reklámja, a "Google" találati listájának elején szerepeljen, jól érthetőek és egyértelműek legyenek a menüpontok, csoportosítások a weboldalunkon... Tehát összességében legyen jó a dizájnya és legyen intenzív a hirdetése.

Szintén nem tartom utolsónak azt a feladatot sem, hogy cégnek egy frappáns, lényegretörő szlogenje legyen, ami nyilván jól látható helyen lenne a website-on is.

Ha lenne rá fedezetünk, jó lenne, ha lenne egy külön ember a csapaton belül aki csak a marketinggel foglalkozna, aki tárgyalna a tógazdákkal és szervezné, építené a hálózatot. A kapcsolatszerzés megintcsak az egyik alappillére az egész vállalkozásnak, a hálózat kiépülésének és a rendszer összetartásának szempontjából.

Amit még érdemes kiemelni az az, hogy a versenytársakat figyelembe véve kell felmérnünk a piacot, tehát különös figyelmet kell fordítanunk a konkurenciára. Meg kell nézni mi az, amit ők nyújtanak, mi az erősségük, mi a gyengeségük, és mi az, amivel mi kiemelkedhetünk közülük, amivel esetleg jobbak lehetünk náluk. Példának beszúrok két honlapot, egy magyar, és egy külföldi társaság honlapját:

<http://adventurefishing.net/>

<http://horgasztura.hu/Keres%C3%A9si-eredm%C3%A9ny/a-leg%C3%BAjabbal-kezd%C5%91dik.html?searchphrase=any&searchword=Szervez%C3%A9s>

Ezekon kívül van még egy oldal, ami már egy kicsit profibb, mint a fenti magyar:

<http://www.krktourist.com/magunkrol>

Utóbbi igencsak széles szolgáltatási körrel rendelkezik, mondhatni sok lábon áll. Előnye, hogy teljesen egyértelmű és könnyen értelmezhető minden, ami a honlapon található. Számomra követendő pozitív példa ez az oldal.

IRODALOMJEGYZÉK

Fonál Sándor: Szabadidő és fogyasztás, 1984, 5-6.o.

Dr. Horváth Attila: Turizmus a kultúrában - kultúra a turizmusban, 1999, 33-35.o.

Kovács Péter: Turizmusmarketing elméletben és gyakorlatban, 2004, 15.o., 26-36.o.

Életmód - Időmérleg, (Szabad)idő-felhasználás a Dél-Dunántúlon 1999-2000, KSH Baranya Megyei Igazgatósága, 2004, 10-57.o

Hivatkozások:

http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=szabadid%C5%91%20felhaszn%C3%A1ll%C3%A1sa&source=web&cd=5&sqi=2&ved=0CD4QFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.nyme.hu%2Ffileadmin%2Fdokumentumok%2Ffatfk%2Ftematikak%2FIDEGENFORGALMI_TANSZEK%2FSeg_da%2FCsizmadia%2FSzabadido_ismeretek.doc&ei=VS64TuehO8HZgAfW8amgBA&usg=AFQjCNGJ0Mjl81JgoqYzGYX66-dfgnV91A&sig2=N2QrN7i-PA1XyaOUSmB2xQ (letöltve 2011. november 2.)

<http://www.sulinet.hu/matek/adatok/idomerleg/2.htm> (letöltve 2011. november 6.)

http://w3.georgikon.hu/tanszekek/agrargaz/Tananyagok/T%C3%B3th%20%20C3%89va/Idegenforgalmi%20ismeretek/Nappali/9_horgaszturnizmus.pdf (letöltve 2011. november 6.)

http://5mp.eu/fajlok/maci71/horgaszat_tortenete_www.5mp.eu_.pdf (letöltve 2011. november 10.)

http://www.mustad.no/www2010/?page_id=5 (letöltve 2011. november 10.)

<http://www.mohosz.hu/letszam.html> (letöltve 2011. november 10.)

<http://adventurefishing.net/> (letöltve 2011 november 13.)

<http://horgaszturna.hu/Keres%C3%A9si-eredm%C3%A9ny/a-leg%C3%BAjabbal-kezd%C5%91dik.html?searchphrase=any&searchword=Szervez%C3%A9s> (letöltve 2011 november 13.)

<http://www.krktourist.com/magunkrol> (letöltve 2011 november 13.)

A dolgozat a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0029 Tudományos képzés műhelyeinek támogatása a Pécsi Tudományegyetemen projekt keretében valósult meg.